

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

**БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ  
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ  
(нова редакція)**

КИЇВ – 2012

Схвалено рішенням Колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України  
від 04.05.2012, протокол № 5/2-2

Затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України  
«Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)»  
від 22.05.2012 № 615

**Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник:** А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; **Авт. кол-в:** Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю.

Базовий компонент дошкільної освіти є **Державним стандартом дошкільної освіти України**, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. У ньому зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6 (7) років; сумарний кінцевий показник набутих компетенцій випускником дошкільного навчального закладу перед вступом його до школи. Розкриваються загальні положення, зміст і структура, інваріантна і варіативна складові змісту освіти. Інваріантна частина містить такі освітні лінії: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини». Варіативна частина презентує освітні лінії «Комп'ютерна грамота», «Іноземна мова», «Хореографія», «Шахи».

Документ підготовлено з урахуванням основних положень Базового компонента дошкільної освіти 1998 року та досягнень провідних науковців у галузі дошкільної освіти України.

ЗМІСТ

|   |    |
|---|----|
| 1. Загальні положення .....                                       | 4  |
| 2. Зміст і структура Базового компонента дошкільної освіти .....  | 7  |
| 3. Інваріантна складова .....                                     | 10 |
| 3.1. Освітня лінія «Особистість дитини» .....                     | 10 |
| 3.2. Освітня лінія «Дитина в соціумі» .....                       | 13 |
| 3.3. Освітня лінія «Дитина у природному довкіллі» .....           | 15 |
| 3.4. Освітня лінія «Дитина у світі культури» .....                | 18 |
| 3.5. Освітня лінія «Гра дитини» .....                             | 22 |
| 3.6. Освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» ... | 24 |
| 3.7. Освітня лінія «Мовлення дитини» .....                        | 25 |
| 4. Варіативна складова .....                                      | 29 |
| 4.1. Освітня лінія «Комп'ютерна грамота» .....                    | 29 |
| 4.2. Освітня лінія «Іноземна мова» .....                          | 29 |
| 4.3. Освітня лінія «Хореографія» .....                            | 29 |
| 4.4. Освітня лінія «Шахи» .....                                   | 30 |

# Базовий компонент дошкільної освіти

## 1. Загальні положення

Становлення України як демократичної держави, входження її в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на *розвиток особистості дитини* як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Дошкільна освіта є самостійною системою, обов'язковою складовою освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих. Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності.

Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», інших нормативних актах стосовно дитинства.

- Засадами нового Базового компонента дошкільної освіти виступили:
- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
  - збереження дитячої субкультури;
  - створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;
  - пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
  - повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
  - компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини;



тичний; мовленнєвий; соціокультурний та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію. Життєво компетентний дошкільник поводить себе самостійно і конструктивно в різних соціальних і життєвих ситуаціях.

Розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого «Я» у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й на творчому рівні, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на здобуття знань, умінь, навичок та реалізацію особистісних механізмів регуляції своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Творчі діяльнісні досягнення дитини характеризують прояв її здібностей (рухових, комунікативних, пізнавальних, мовленнєвих, образотворчих, музичних та інших).

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки.

Подальший індивідуальний шлях розвитку особистості дитини продовжується в початковій школі. Підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки **дошкільної зрілості дитини**. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з довколишнім світом, розвиток специфічних видів діяльності дошкільників, які є фундаментальними для дошкільного дитинства та визначають і забезпечують адаптацію дитини до нового соціального статусу — школяра. Сформованість самосвідомості, адекватної ідентифікації себе зі своїм «Я», уміння співвідносити свої бажання, можливості та прагнення до здійснення мети діяльності, здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі, орієнтуватись у своїх основних правах і обов'язках характеризує дошкільну зрілість дитини та її психологічну готовність до систематичного навчання у школі.







лень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Сенсорно-пізнавальна освітня лінія спрямована на інтеграцію змісту дошкільної освіти, формування у дітей пошуково-дослідницьких умінь, елементарних математичних уявлень, цілісної картини світу, компетентної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Освітня лінія **«Мовлення дитини»** передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мова виступає «каналом зв'язку» для одержання інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички. Вивчення української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот передбачає залучення дітей інших національностей, які є громадянами України, до оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми і дорослими, виховання інтересу та позитивного ставлення до української мови.

Кожна освітня лінія Базового компонента дошкільної освіти завершується узагальненим визначенням результату освітньої роботи — сформованістю певного виду компетенцій.

### 3. Інваріантна складова

#### 3.1. Освітня лінія «ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ»

| Зміст освіти  | Результати освітньої роботи  |
|---|--|
| <p><b>ЗДОРОВ'Я<br/>ТА ФІЗИЧНИЙ<br/>РОЗВИТОК</b></p> | <p>Усвідомлює цінність здоров'я, його значення для повноцінної життєдіяльності. Володіє елементарними знаннями про основні чинники збереження здоров'я. Розуміє значення для зміцнення здоров'я і запобігання захворюванням загартування, щоденної ранкової гімнастики, плавання, масажу, фізіотерапії, правильного харчування, безпечної поведінки, гігієни тіла. Дотримується правил здоров'язбережувальної поведінки. Бере участь в оздоровчих та фізкультурно-розвивальних заходах, виявляє позитивне ставлення до національних та сімейних оздоровчих традицій. Знає про вплив основних природних чинників на стан здоров'я організму. Володіє найпростішими навичками загартування, виявляє інтерес до процедур загартування.</p> <p>Визначає і правильно називає частини тіла та основні органи, їх елементарні функціональні можливості. Розуміє, що є шкідливим та корисним для організму. Орієнтується у призначенні органів чуття, дотримується правил їх охорони. Усвідомлює, що людина народжується, проходить різні етапи життєвого шляху — дитинство, юність, зрілість, старість. Має елементарне уявлення про статеву належність. Орієнтується в ознаках своєї статевої належності; з повагою ставиться до протилежної статі</p> |
| <p><b>Безпека життєдіяльності</b></p>               | <p>Диференціює поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлює важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей). Знає правила безпечного перебування вдома, у дошкільному закладі, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках. Орієнтується у правилах поводження з незнайомими предметами та речовинами; пожежної та електробезпеки; користуванні транспортом; в основних знаках дорожнього руху тощо. Знає та може скористатися номером телефону основної служби допомоги (пожежна, медична, міліція); усвідомлює, до кого можна звернутись у критичній ситуації. Володіє навичками безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків або дорослих</p>  |
| <p><b>Здоров'я та хвороба</b></p>                   | <p>Усвідомлює, що може бути здоровою і хворою, розрізняє відповідні стани. Орієнтується в основних показниках власного здоров'я (хороше самопочуття, відсутність больових відчуттів) та здоров'я доколільшних людей. Знає, що для зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням корисні рухова діяльність, правильне харчування, безпечна поведінка, догляд за тілом. Виокремлює основні ознаки захворювання (висока температура тіла, біль, відсутність апетиту). Повідомляє дорослому</p>   |



| Зміст освіти                                 | Результати освітньої роботи   |
|--|---|
|  | <p>зв'язки між подіями життя, своїми переживаннями та виразом обличчя, передає свої почуття мімікою, жестами, словами. Адекватно реагує на різні життєві ситуації, намагається стримувати негативні емоції; співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками для інших. Передбачає результати своєї діяльності, знає їх значення для себе і тих, хто поряд, усвідомлює свою відповідальність за вчинене; здатна досягати поставленої мети</p>   |
| <p><b>Самосвідомість</b></p>                 | <p>Оперує займенником «Я», вирізняє себе з-поміж інших, усвідомлює, що може обходитися своїми силами, вміє знайти спільне і відмінне між собою та іншими. Має певну думку про себе, може сформулювати узагальнене судження про себе. Розуміє, що власне ім'я вказує на її індивідуальність, статеvu належність. Радіє своєму імені, усвідомлює, що прізвище та ім'я по батькові вказують на її належність до роду, своєї родини, її традицій і звичаїв. Вміє порівняти себе (досягнення, якості, вчинки) з іншими. Усвідомлює зв'язок своєї самооцінки з реальними досягненнями та оцінками авторитетних дорослих. Співвідносить свої домагання з можливостями, успіхами та невдачами; розуміє, чим викликане позитивне і негативне судження про неї інших. Орієнтується у своїх чеснотах і вадах, виявляє самоповагу, елементарну гідність. Прагне утвердитись у своїх моральних якостях, виявляє впевненість у своїх можливостях. Розуміє, що самовихваляння є негативним проявом, який зачіпає гідність іншої людини.</p> <p>Усвідомлює і переживає своє минуле та сьогоднішнє, орієнтується у майбутньому, пов'язує з ним свої елементарні плани; може назвати основні ознаки різних вікових періодів (дитинство, юність, зрілість, старість). Знає, що минуле, сьогоднішнє і майбутнє залежать від обставин життя і здатності допомагати самій собі. Пов'язує із сьогоднішнім і майбутнім переважно позитивні зміни та події. Орієнтується у своїх основних правах і обов'язках, усвідомлює їх значення та відмінності</p> |
| <p><b>Особистісно-оцінна компетенція</b></p> | <p>Обізнаність дитини з образом самої себе, своїм «Я», її місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однолітків, соціально-комунікативному просторі, в різних видах діяльності). Здатність до самооцінки, довільної регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, позитивного ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, ціннісні орієнтації, бажання і мрії, почуття тощо), оптимістичного світовідчуття щодо свого сьогоднішнього і майбутнього</p>  |

3.2. Освітня лінія «ДИТИНА В СОЦІУМІ»

| Зміст освіти                        | Результати освітньої роботи  |
|-------------------------------------|--|
| <b>СІМ'Я</b>                        | <p>Усвідомлює зміст понять «сім'я», «сімейні традиції» (склад, ознаки: спільне проживання, взаємна турбота, любов, доброзичливість, сімейні обов'язки, повага та гідне ставлення до членів сім'ї, збереження сімейних традицій). Розуміє, що батьки – найрідніші люди, які доглядають та виховують своїх дітей, ставиться до них з любов'ю та повагою, турбується про них; відгукується на їхні звернення, прохання, дотримується порад дорослих. Знає, що рідні брати-сестри – це діти, народжені в одній сім'ї. Встановлює й підтримує доброзичливі, дружні стосунки з ними, ставиться до них з любов'ю. Турбується про рідних братів-сестер, дослуховується до старших, опікується молодшими.</p> <p>Знає, що дідусь та бабуся доводяться батьками татові та мамі. Поважає їх, піклується про їхнє здоров'я, самопочуття; шанобливо ставиться до них. Дбає про них, допомагає, не ображає їх своїми висловами, вчинками та поведінкою. Дотримується правил сімейного співжиття. Усвідомлює обов'язки кожного члена сім'ї, намагається виконувати свої, підтримує порядок у своєму помешканні, розуміє внесок кожного члена сім'ї у її добробут. Співчуває хворим членам родини, прагне надати посильну допомогу</p> |
| <b>РОДИНА</b>                       | <p>Знає, що родина об'єднує усіх родичів матері та батька, усвідомлює ступінь рідства. Ініціює підтримання родинних зв'язків, виявляє інтерес до спільних родинних справ, свят, зустрічей, фото- та фільмотек тощо. Бере участь у складанні історії роду, веденні родовідного дерева. Відчуває себе повноцінним членом родини. Прагне бути в присутності рідних «самим собою», розраховує на розуміння і захист. Помічає зовнішню та внутрішню схожість і несхожість із рідними. Прагне діяти так, щоб не засмучувати близьких, щоб викликати у них почуття задоволення. Виявляє чуйність та уважність; стримує свої бажання, якщо вони заважають рідним; прагне бути причетною до спільних турбот і проблем сім'ї</p>   |
| <b>Родинно-побутова компетенція</b> | <p>Обізнаність із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатність їх дотримуватися; уміння підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини</p>  |
| <b>ЛЮДИ</b>                         | <p>Вирізняє знайомих людей з-поміж інших як таких, які добре знають один одного (друзі, товариші, сусіди, співробітники батьків, працівники дошкільного закладу тощо), привітно вітається. Усвідомлює, що знайомі можуть бути як серед дорослих, так і дітей. При зустрічі впізнає знайомих, із власної ініціативи чи у відповідь на звернення виявляє готовність і здатність доброзичливо спілкуватися з ними. Вміє вислухати</p>   |

| Зміст освіти   | Результати освітньої роботи  |
|----------------|--|
| <b>Дорослі</b> | <p>дорослого, відповісти на запитання, відгукнутися на прохання, пропозицію, виявляє чемність у ставленні до них.</p> <p>Відкрита для контактів з дорослими людьми різного віку, статі, національності, соціального статусу. Розуміє, що доросла людина володіє професією, має роботу, сім'ю, виховує дітей, турбується про своїх батьків. Виявляє повагу до дорослих. Усвідомлює свою залежність від старшого покоління, приймає опіку. У зверненнях до них та власних діях виявляє повагу, готовність допомагати. З повагою ставиться до людей похилого віку. Прагне бути схожою на рідних та авторитетних дорослих.</p> <p>Розуміє, що чужі — це люди, які між собою не знайомі (перехожі на вулиці, пасажери у транспорті, відвідувачі магазину, глядачі в театрі тощо); поводить з ними обачно, стримано, чемно. У разі нагальної потреби (загубилась у натовпі, магазині, іншому людному місці) може звернутися за допомогою до незнайомої людини — до водія чи контролера в транспорті, продавця чи охоронця (міліціонера) в магазині тощо. Користується елементарними правилами самозбереження: не бере від незнайомих солодощі, іграшки, не зваблюється пропозицією покататися на машині, не розповідає чужим про себе, свою сім'ю, родину, місце проживання тощо</p> |
| <b>Діти</b>    | <p>Здатна входити в контакт з різними за віком дітьми, налагоджує з ними активну взаємодію, спілкування. У колі молодших почувается старшою, а зі старшими — молодшою; усвідомлює свої можливості, дотримується норм спілкування. Виявляє інтерес і прагнення брати участь у будь-якій спільній справі (грі, продуктивній діяльності), ділиться своїм досвідом, уміннями, знаннями, підтримує загальну для всіх мету діяльності. Домагається визнання себе іншими дітьми, прагне бути доречною, бажаною у спілкуванні, грі тощо.</p> <p>Самостійно встановлює й підтримує партнерські, ділові та особисті контакти з іншими дітьми, володіє правилами поведінки у конфліктних ситуаціях. Відчуває межу припустимої поведінки. Уникає гострих суперечок, намагається порозумітися. Передбачає наслідки своїх негативних дій, розуміє причини виникнення непорозумінь. Може визнати свою провину, поступитися власними інтересами. Знає та використовує слова-пояснення, виправдання, вибачення</p>  |
| <b>Група</b>   | <p>Орієнтується в тому, що група — це об'єднання, яке виникає на основі особистих симпатій, емоційних взаємин між її членами. Обізнана з віковими групами дітей дошкільного віку у навчальних закладах (молодша, середня, старша). Усвідомлює, що групу гуртують спільні цінності, щирість та відвертість стосунків, довіра, певні поведінкові норми; прихильне</p>  |

| Зміст освіти                                      | Результати освітньої роботи   |
|---|---|
|   | <p>ставлення один до одного. Розуміє, що дружба — це прояв взаємної довіри, відданості, поваги між людьми. Ініціює дружні стосунки з тими, кому симпатизує, усвідомлює, що дружбаю треба дорожити. Орієнтується в тому, що кожна країна має свою територію, на якій проживають люди з різним кольором шкіри, волосся, розрізом очей тощо. Вони мають свою культуру, звичаї, мову. Розуміє, що всі народи світу прагнуть миру й щасливого життя</p>  |
| <p><b>Соціально-комунікативна компетенція</b></p> | <p>Обізнаність із різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; уміння дотримуватись їх під час спілкування. Здатність взаємодіяти з людьми, які її оточують: узгоджувати свої дії, поведінку з іншими; усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі; позитивно сприймати себе. Вміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях</p> |

### 3.3. Освітня лінія «ДИТИНА У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ»

| Зміст освіти                        | Результати освітньої роботи   |
|-------------------------------------|---|
| <p><b>ПРИРОДА ПЛАНЕТИ ЗЕМЛЯ</b></p> | <p>Має загальне уявлення про життя людей на планеті Земля, яка має форму кулі (глобус) та складається з повітря, суші (материків, островів) і води (океани, моря, річки, озера). Знає, що повітря знаходиться навколо нас, ним дихає все живе. Розрізняє ознаки повітря (холодне, тепле, гаряче, вологе, сухе), розуміє їх залежність від пори року. Усвідомлює, що вітер — це рух повітря; він може бути сильним, слабким, поривчастим; може бути корисними чи завдавати шкоди.</p> <p>Має уявлення, що тверда поверхня планети, суша, має різну форму (рівнини, пагорби, гори, яри). Знає, що на суші люди будують житло, обробляють ґрунт — родючий шар поверхні. Розуміє значення води, повітря, поживних речовин для життя рослин, тварин, життєдіяльності людей. Має уявлення, що в надрах планети знаходяться корисні копалини (вугілля, газ, нафта тощо), їх добувають і використовують люди.</p> <p>Знає, що на Землі вода знаходиться у річках, озерах, морях, океанах, льодовиках та під землею; вода океанів і морів солона, а в річках і озерах переважно прісна; у воді живуть тварини, ростуть рослини; вода необхідна всім живим істотам. Розрізняє стани води (рідкий, твердий, газоподібний — пара). Володіє елементарними знаннями про надходження води до людських осель, її використання для вироблення енергії для освітлення та опалення будівель, господарських та побутових потреб, для проведення гігієнічних процедур тощо</p> |

| Зміст освіти                | Результати освітньої роботи  |
|-----------------------------|--|
| <p><b>Явища природи</b></p> | <p>Має елементарне уявлення про природні явища на планеті Земля та сезонні зміни в природі. Називає пори року, їх прикмети, характерні ознаки. Може схарактеризувати зміни в природі кожної пори року (стан погоди, рослин, поведінка тварин). Розуміє залежність змін від кількості сонячного світла, тепла. Охоче спостерігає за змінами та вміє вести календарі погоди і природи; помічає характерні особливості природних явищ, пояснює їх вплив на рослини і тварини, життєдіяльність людей.</p> <p>Усвідомлює, що хмари рухаються завдяки вітру над поверхнею Землі; що хмарне небо віщує зміну погоди (із хмар вода випадає дощем, зливами, градом); зливи супроводжуються вітром, блискавками, громом; після грози може з'явитися веселка. Розуміє, що град — це льодові кульки, які можуть зашкодити рослинам, тваринам, людям, спорудам; блискавка може бути небезпечною для людей, тварин. Вміє безпечно поводитися під час грози.</p> <p>Знає, що взимку із хмар випадає сніг; розрізняє сухий і вологий сніг, характеризує його (холодний, пухкий, крихкий, липкий, м'який, пористий). Усвідомлює значення снігового покриву для рослин і тварин. Має уявлення про заметіль, хуртовину, ожеледицю, їх вплив на стан природи. Вміє одягатися та поводитися під час несприятливої зимової погоди. Знає, що навесні стрімко тане сніг, вода струмками збігає до річок, спричиняє скресання льоду; через танення снігу, льоду річки розливаються, виходять із берегів.</p> <p>Має уявлення: про шторм як бурю на морі (океані), що супроводжується сильним поривчастим вітром, високими хвилями; про посуху, що є наслідком відсутності дощів на певній території впродовж тривалого часу. Усвідомлює, що посуха спричиняє висихання ґрунту, загибель рослин, ускладнення життя та харчування тварин і людей.</p> <p>Орієнтується в основних властивостях вогню: корисних (зігріває, допомагає приготувати їжу) та небезпечних, руйнівних (швидко розповсюджується, знищує все на своєму шляху). Знає, що пожежу може спричинити блискавка, небезпечне поводження людини з вогнем (багаття в лісі, недопалки тощо). Володіє елементарними навичками правильного поводження з вогнем. Має елементарні уявлення, що землетрус — це коливання поверхні Землі різної сили (слабке, сильне), який може зруйнувати споруди, спричинити загибель людей; що виверження вулканів супроводжується викидом на поверхню попелу, розпеченої лави</p> |



| Зміст освіти   | Результати освітньої роботи   |
|--|---|
| <p><b>Рослини<br/>Гриби</b></p>  | <p>Розрізняє і називає найпоширеніші у своїй місцевості: дерева, кущі, трави; дикорослі й культурні рослини; ягоди і гриби. Має уявлення про лікарські властивості рослин найближчого природного оточення. Знає, що рослини виділяють кисень, окремі з них забезпечують їжею тварин, людей, називає будову рослин. Усвідомлює, що рослини потребують достатньо світла, води, поживного ґрунту, змінюються під час росту. Має елементарні уявлення про вплив погодних умов на стан рослин. Спільно з дорослим вирощує рослини та доглядає за ними.</p> <p>Здатна розрізняти найпоширеніші їстівні та отруйні гриби, ягоди, дотримуватися правил безпечної поведінки з ними</p>   |
| <p><b>Тварини</b></p>  | <p>Усвідомлює різноманітність тваринного світу. Розрізняє найпоширеніші тварини: черви, молюски, павуки, комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі; оперує їхніми назвами, описує середовище існування. Орієнтується в особливостях: зовнішньої будови, живлення, пересування, захисту, поведінки. Називає основних представників тварин свого регіону; диких і свійських тварин; знає місце їхнього існування, облаштування житла, значення в природі та житті людей. Спільно з дорослим вміє доглядати за тваринами.</p> <p>Орієнтується в тому, що рослини і тварини живуть у певному природному (ліси, луки, водойми, степи, гори) і спеціально створеному (ставки, акваріуми, оранжереї, теплиці, ботанічні сади) середовищі; живі істоти пристосовуються до умов середовища. Знає про корисні та шкідливі рослини і тварини, їх важливість в життєдіяльності людини</p> |
| <p><b>ЖИТТЄ-<br/>ДІЯЛЬНІСТЬ<br/>ЛЮДИНИ<br/>У ПРИРОДНО-<br/>МУ ДОВКІЛЛІ</b></p> | <p>Орієнтується в тому, що природне довкілля та життєдіяльність людини взаємопов'язані; люди обробляють землю для вирощування харчових та технічних культур; наземними, повітряними та водними шляхами здійснюється переміщення людей, різноманітних вантажів тощо. Розуміє, що природне довкілля змінюється внаслідок людської діяльності. Має уявлення, що люди здійснюють природоохоронні заходи для збереження та відновлення рослин і тварин, які зникають. Володіє знаннями про життєдіяльність людини у природному довкіллі свого регіону</p>  |
| <p><b>ВСЕСВІТ</b></p>  | <p>Орієнтується у тому, що Всесвіт – це безліч зірок, планет, може назвати деякі з них. Володіє елементарною інформацією про Сонячну систему, в центрі якої знаходиться Сонце – джерело світла і тепла. Розуміє, що планети різні за розміром, але всі менші за Сонце. Має уявлення, що Земля робить один оберт навколо Сонця за рік, під час обертання вона по-різному освітлюється і нагрівається його променями, що спричиняє сезонні зміни. Знає, що Місяць – супутник Землі;</p>   |

| Зміст освіти                             | Результати освітньої роботи  |
|--|--|
|  | має форму кулі, його добре видно на небосхилі у вечірні та нічні години; що за допомогою телескопів можна побачити зорі, планети, Місяць. Володіє елементарною інформацією про можливість вивчення Всесвіту за допомогою супутників, космічних кораблів, станцій   |
| <b>Природничо-екологічна компетенція</b> | Обізнана з природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлює їх значення для діяльності людини, для себе. Сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі.<br>Усвідомлює себе частиною великого світу природи; знає про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття і краси; виявляє інтерес, бажання та посильні уміння щодо природоохоронних дій. Знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природо-користування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля |

### 3.4. Освітня лінія «ДИТИНА У СВІТІ КУЛЬТУРИ»

| Зміст освіти           | Результати освітньої роботи  |
|------------------------|--|
| <b>ПРЕДМЕТНИЙ СВІТ</b> | Виявляє інтерес до предметного світу. Оперує поняттям «житло», має уявлення про традиційне українське житло. Розрізняє інтер'єри міської квартири та сільської оселі. Розуміє роль житла в житті людини, взаємозв'язок між потребами людини в теплі, світлі, воді та функціонуванням різних технічних комунікацій і відповідних установ. Цінує атмосферу рідної домівки; усвідомлює, що затишок і порядок в оселі залежать від її мешканців; самостійно впорядковує власні речі, іграшки тощо.   |
| <b>Житло</b>           | Усвідомлює, що для життєдіяльності людині потрібні предмети побуту і житку. Оперує загальними поняттями «меблі», «білизна», «побутові прилади», «посуд» тощо. Називає основні технічні засоби та побутове приладдя, що використовуються в домашньому господарстві. Знає, як користуватися та безпечно поводитися з ними. Знаходить у предметному середовищі знайоме і незнайоме; виділяє схоже, відмінне; визначає безпечне і небезпечне; цінує сімейні реліквії, отримані в спадщину. Називає адресу свого проживання (населений пункт, вулиця, номери будинку, квартири) |

| Зміст освіти                          | Результати освітньої роботи  |
|---------------------------------------|--|
| <b>За межами житла</b>                | <p>Орієнтується у предметному довкіллі за межами житла. Знає назви вулиць, прилеглих до свого будинку. Визначає місце-знаходження навчального закладу, магазину, аптеки, поліклініки, стадіону, пояснює, як до них дістатися. Знає, що вулиця поділяється на проїзну та пішохідну частини, називає різні види транспорту, їх призначення, характерні особливості. Обізнана з правилами дорожнього руху та керується ними</p>   |
| <b>Предметно-практична діяльність</b> | <p>Усвідомлює, що довоколишній предметний світ — рукотворний, створений для задоволення потреб людини та завдяки людській праці. Має елементарні знання про виробництво різних предметів ужитку, технічних приладів та знарядь, засобів пересування та зв'язку, продуктів харчування, гігієни, оперує їх назвами. Виявляє ціннісне ставлення до результатів людської праці, розуміє її необхідність і мотивацію, зв'язок із життєвими потребами, станом здоров'я. Знає про професійну зайнятість батьків, найближчих родичів; багатоманітність професій у різних сферах діяльності людини, називає найпоширеніші. Розуміє відмінність між власною діяльністю і виробничою діяльністю дорослої людини.</p> <p>Охоче займається предметно-практичною діяльністю, активно долучається до самообслуговування, праці в природі, господарсько-побутової. Прагне до якісного виконання трудових доручень тощо. Виявляє готовність брати участь у суспільно значущій діяльності спільно з дорослими та іншими дітьми, отримує задоволення від колективної праці. Вміє визначити мету, завдання, спрогнозувати кінцевий результат, спланувати послідовність дій, узгодити власні дії з діями партнерів. Свідомо добирає адекватні прийоми роботи, знаряддя праці, матеріали; обізнана з властивостями, технологією їх використання. Дотримується правил безпечної діяльності. Намагається відійти від зразка, виявляє фантазію, винахідливість. Самостійно долає труднощі, прагне довести розпочату справу до завершення. Виявляє працелюбність, відповідальність, організованість. Здатна оцінити результат своєї роботи та однолітків, внести корективи, виправити помилки. Бережно ставиться до рукотворних виробів (власних та інших дітей).</p> <p>Має уявлення про заощадливе ведення домашнього господарства, вміє ощадливо ставитися до речей, грошей. Розрізняє соціальні ролі «покупець», «продавець», поняття «товар», «гроші», «заощадливий», «недбайливий». Використовує різні предмети за призначенням, дбайливо до них ставиться, дотримується умов догляду і зберігання</p> |

| Зміст освіти   | Результати освітньої роботи   |
|--|---|
| <b>Предметно-практична компетенція</b>                   | Обізнана із предметним світом, його особливостями в межах житла (предмети побуту, вжитку) і поза ним (транспорт, споруди закладів соціального і громадського призначення тощо), виготовленням предметів довкілля. Орієнтується у предметному середовищі за місцем проживання, дотримується елементарних правил поведінки на вулицях і дорогах. Користується побутовими предметами за призначенням. Обізнана з працею дорослих, виявляє інтерес і повагу до професій, бере участь у спільній праці з дорослими, дітьми; творчо виявляє себе у самостійній предметно-практичній діяльності. Застосовує елементарні економічні поняття; ощадливо ставиться до речей, грошових коштів   |
| <b>СВІТ МИСТЕЦТВА</b><br><br><b>Сприйняття мистецтва</b> | Сприймає і усвідомлює мистецтво як результат творчої діяльності людини, виявляє емоції та почуття від побачених і почутих мистецьких творів; вибірково ставиться до окремих видів мистецької діяльності. Сприймає твір мистецтва цілісно, елементарно аналізує засоби художньої виразності. Вирізняє специфіку образу мистецтва — образотворчого, музичного, танцювального, театрального, літературного. Яскравість образу пов'язує з кольорами, формою, пропорціями, звуками, ритмами, динамікою, темпами, рухами, мімікою, жестами, римами, монологіями, діалогіями. Вирізняє просту аналогію між змістом твору і життям  |
| <b>Ціннісне ставлення до мистецтва</b>                   | Виявляє власне ціннісне ставлення до українських мистецьких традицій, фольклору, до мистецьких творів художників, композиторів, музикантів, співаків, танцівників, режисерів, акторів, поетів, письменників. Називає прізвища творці улюблених вітчизняних та зарубіжних митців, пригадує їх зміст, порівнює твори. Вирізняє українське декоративно-прикладне мистецтво (петриківське, васильківське, київське, опішнянське, косівське, ужгородське), своєрідність українських пісенних жанрів (колискові, колядки, щедрівки, заклички), музично-танцювальних (гопак, гуцулка, полька, коломийка, хоровод). Виокремлює жанри народного, класичного і сучасного вітчизняного та світового мистецтва: портрет, пейзаж, натюрморт, побутовий; пісню, марш, танець; спектакль у ляльковому, музично-драматичному, балетному театрі; казку, вірш, оповідання |
| <b>Художньо-продуктивна діяльність</b>                   | Виявляє інтерес до різних видів візуального мистецтва: декоративно-прикладного, живопису, графіки, скульптури, архітектури, дизайну. Відображає власні життєві враження, почуття, навички в образотворчій діяльності: малюванні, ліпленні, аплікації, конструюванні. Володіє технічними прийомми роботи з різними матеріалами, елементарною художньою майстерністю; створює образ різними засобами  |

| Зміст освіти                            | Результати освітньої роботи  |
|---|--|
| <b>Образотворча</b>                     | і техніками, творчо застосовує виражальні можливості лінії, кольору, композиції, ритму для реалізації свого задуму; застосовує дизайнерські уміння у грі та побуті. Фантазує, експериментує, змішуючи кольори, вигадуючи оригінальну композицію, змінюючи і створюючи нові форми   |
| <b>Музична</b>                          | Має уявлення про вокальну та інструментальну музику, основні музичні жанри (пісня, марш, танець); охоче слухає і оцінює музичні твори, переймається емоціями і почуттями; виразно співає дитячі пісні; володіє елементарною технікою виконання хороводів, танців, музичних ігор, рухів; відтворює на дитячих музичних інструментах прості ритмічні мелодії, має досвід індивідуального та колективного виконання твору. Виявляє музичальність, уміння передавати настрій, емоції, почуття через музично-рухову і пісенну творчість, музикування; виявляє елементарні уміння музичної інтерпретації, варіювання, імпровізації. Творчо співпрацює з дітьми і дорослими заради спільного успіху в музично-театралізованих розвагах і святах |
| <b>Театральна</b>                       | Орієнтується в основних видах театрального мистецтва, вирізняє гуманний зміст і колективний характер театральної вистави; виявляє особисту позицію, інтегровані навички під час перетворення у сценічний образ (позитивний, негативний), створює його за допомогою експресивних засобів (мовлення, міміка, жести, рухи, музика, танці, спів). Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в дію. Творчо застосовує художньо-мовленнєвий і музично-пластично-пісенний досвід у театралізації гри, сценки, самостійно вигаданої казки, творів інших літературних жанрів  |
| <b>Літературна</b>                      | Цілісно відтворює зміст поетичного та прозового твору, ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними, висловлює особисту позицію; вирізняє зачин, основну частину, кінцівку, повтори в казці, оповіданні. Уміє декламувати вірші напам'ять, переказувати українські народні казки, застосовувати усну народну творчість в іграх, інсценуванні, розвагах, фольклорних святах. Вдається до римування, словотворчості, гуманних змін і продовження казки, оповідання, виявляє навички образного мовлення. Виявляє творчу активність, інтерес до улюблених літературних творів, самостійно інтегрує в них елементи інших мистецьких діяльностей (спів, образні рухи, малюнки-декорації, маски)  |
| <b>Художньо-продуктивна компетенція</b> | Сприймає мистецький твір з позиції краси, вирізняє його як естетичний. Виявляє себе емоційно сприйнятливим та естетично чуйним цінителем, слухачем, глядачем, виконавцем; емоційно-ціннісно ставиться до проявів естетичного в житті. Реалізує здатність насолоджуватись мистецтвом, пізнавати образну специфічність мистецтва і дотичну інформацію.   |

| Зміст освіти | Результати освітньої роботи   |
|--------------|---|
|              | <p>Переймає духовний потенціал мистецького твору у власний досвід, виховує в собі риси улюблених персонажів. Володіє комунікативними навичками спілкування з приводу змісту і краси твору, його засобів. Із задоволенням наслідує мистецькі зразки – образотворчі, музичні, танцювальні, театральні, літературні. Охоче інтегрує в творчих завданнях власні інтереси, уподобання, цінності, набутий мистецький досвід діяльності сприйняття і відтворення прекрасного (уміння, навички). Випромінює благополуччя під час мистецької творчої діяльності; має навички рефлексії стосовно власного мистецького досвіду; виявляє художню активність як складову особистісної культури</p> |

### 3.5. Освітня лінія «ГРА ДИТИНИ»

| Зміст освіти                             | Результати освітньої роботи  |
|--|--|
| <p><b>ГРА ЯК ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ</b></p> | <p>Надає перевагу грі як провідній діяльності. Зацікавлено ставиться до ігрової діяльності, використовує власний досвід для створення ігрових задумів; реалізує в них свої пізнавальні, соціальні, моральні, естетичні потреби. У власній грі відтворює знання та моральні уявлення, задовольняє інтерес до довколишнього, творчо відображає діяльність, взаємини дорослих, реальні та уявлювані події, ситуації. Активно відтворює свої життєві враження у рольовій грі, використовуючи виразні засоби. Може самостійно реалізувати власні ігрові задуми, обирати ігри, іграшки. Бере участь у різних видах ігор: сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних, дидактичних, словесних, настільно-друкованих, рухливих зі співом і діалогом, режисерських, театралізованих, українських народних іграх. Грає на самоті, об'єднується з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань. Дотримується рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування</p> |
| <p><b>Сюжетно-рольова гра</b></p>        | <p>Розуміє, що гра має сюжет; ініціює, обирає, підтримує та будує різні сюжети; розгортає, збагачує ігровий задум. Урізноманітнює сюжет гри, відображає в ньому реальні чи уявні події з особистого життя та людей із найближчого оточення, творчо застосовує набуті уявлення про довколишній світ. Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі, відтворює в ній не лише побутові дії, а й характерні особливості персонажів, міжособистісні стосунки; може виконувати роль за себе та за іншого персонажа (реального чи уявного). Усвідомлює необхідність дотримання правил гри, їх призначення, контролює виконання правил усіма учасниками гри. Може самостійно запропонувати нове правило для ефективного перебігу гри. Раціонально використовує предметно-ігрове середовище для реалізації ігрових задумів, здійснює заміщення на рівні ігрових дій, предметів, подій</p>   |

| Зміст освіти                           | Результати освітньої роботи  |
|--|--|
| <b>Конструкторсько-будівельні ігри</b> | Виявляє інтерес і бажання до відображення широкого кола об'єктів довколишньої дійсності, використовуючи при цьому попередньо набутий досвід діяльності з різними конструкторами (зокрема LEGO), природним та штучним матеріалом; уміє планомірно розглядати предмети і споруди, виокремлювати в них основні складові конструкції, їх співвідношення за розмірами, формами, розташуванням; створює власні роботи за зразком, умовою, задумом; добирає необхідний матеріал, деталі; використовує різні способи створення будівлі та елементи оздоблення; вміє діяти послідовно, злагоджено з іншими учасниками, здатна аналізувати результати власної та спільної діяльності.  |
| <b>Іграшка</b>                         | Знає, впізнає і називає різні види іграшок: образні – ляльки (хлопчики, дівчатка, жінки, чоловіки, бабусі, дідусі) та іграшки, що зображують тварин і птахів; сенсорно-дидактичні (геометричні фігури і втулки, мозаїка, кільця, бірюльки, джмки, палички, розбірні матрьошки, пірамідки тощо); глиняні, м'які, дерев'яні, металеві українські народні іграшки (тварини, птахи, ляльки, посуд, писанки, сюжетні дерев'яні іграшки, свичики тощо) та місце їх виготовлення (Опішня, Косів, Яворів та інші); конструктивно-будівельні, спортивні, технічні, іграшки-саморобки, настільно-друковані. Використовує іграшки відповідно до призначення та їх змісту. Має уявлення про варіативні можливості використання різних іграшок. Сприймає іграшки як образ предмета реального чи казкового світу, розуміє її зовнішні особливості; бережливо ставиться до іграшок, дотримується порядку в ігровому куточку |
| <b>ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ГРІ</b>    | Усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності. Домагається визнання іншими дітьми своїх успіхів, визнає якісне виконання ролі іншими. Узгоджує у ході гри свої та інших дітей бажання і можливості. Усвідомлює, що в грі є обов'язки: діяти згідно з правилами, справедливо розподіляти ролі та іграшки, узгоджувати особистісні інтереси з груповими тощо. Самостійно визначається із сюжетом гри, засобами виразності, змістом ігрових дій, вибором іграшок. Відповідально ставить до обов'язків, пов'язаних із роллю. Виявляє творчість, імпровізацію, пропонує оригінальні ідеї для покращення гри. Обирає для гри безпечне місце та атрибути  |
| <b>Ігрова компетенція</b>              | Обізнаність із різними видами іграшок; здатність їх використовувати в самостійних іграх; організувати різні види ігор (рухливі, народні, ігри з правилами, сюжетно-рольові тощо) відповідно до їх структури (уявлювана ігрова ситуація, ігрова роль, ігрові правила); реалізовувати власні ігрові задуми; дотримуватись ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри   |



3.6. Освітня лінія «ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ»

| Зміст освіти                         | Результати освітньої роботи  |
|--------------------------------------|--|
| <p><b>СЕНСОРНІ ЕТАЛОНИ</b></p>       | <p>Знає назву сенсорних еталонів: колір, форма, величина (їх види, ознаки, властивості); користується словами, що їх характеризують (кольори та їх відтінки; форми – об’ємні, площинні: циліндр, куб, прямокутник, трикутник тощо); визначає форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону. Вміє порівнювати предмети за кольором, формою, величиною, виділяти в них схожі та відмінні ознаки. Розрізняє і називає властивості і якості предметів (гладкий, шорсткий, м’який, металевий, дерев’яний, скляний, бавовняний тощо). Класифікує предмети та їх сукупності за кількісними та якісними ознаками; оперує множинами (посуд, одяг, тварини тощо); упорядковує об’єкти в напрямку зростання чи зменшення певної ознаки та за їх розміщенням.</p> <p>Орієнтується у просторі на основі його безпосереднього сприйняття та словесного позначення просторових категорій (місцеположення, віддаленість); визначає своє місцезнаходження відносно об’єктів, що її оточують, розташування предметів і об’єктів у просторі (близько, далеко, ліворуч, праворуч, всередині, під, над, біля, зверху, знизу, назад, вперед). Орієнтується на площині аркуша паперу, книги; вміє складати орнаменти, малюнки з використанням геометричних фігур, різних за величиною, формою, кольором.</p> <p>Визначає, встановлює часову послідовність подій, користується словами «вчора», «сьогодні», «завтра», «раніше», «пізніше», «зараз», «спочатку», «тепер», «давно», «скоро». Розуміє властивості часу, володіє часовими поняттями (на світанку, в сутінках, опівдні, опівночі, доба, тиждень, місяць, рік). Має уявлення про причинно-часові залежності ритмічних природних явищ: тривалість секунди, хвилини, години. Спробається визначити час за допомогою годинника, знає, що година складається із хвилин, оцінює часові інтервали. Називає порядок та пояснює послідовність пір року, днів тижня, частин доби; встановлює причинно-наслідкові зв’язки між різними явищами в природному та соціальному довкіллі</p> |
| <p><b>ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ</b></p> | <p>Виявляє інтерес до довкілля та самої себе. Активно сприймає предмети, об’єкти, людей, події. Спостережлива, кмітлива, допитлива, вміло використовує побачене і почуте раніше, робить спроби самостійно доходити висновків. Знаходить нове у знайомому та знайоме в новому; радіє зі своїх відкриттів. Надає перевагу новим, незнайомим завданням, що потребують розумових зусиль. Планує свою пізнавальну діяльність, втілює її на практиці; змінює, в разі необхідності, свої плани, поведінку. Виявляє інтерес до дослідництва, експериментує з новим матеріалом; за допомогою моделей матеріалізує математичні, логічні, часові відношення, використовує умовно-символічні зображення тощо</p>   |



| Зміст освіти                            | Результати освітньої роботи   |
|---|---|
| <b>Сенсорно-пізнавальна компетенція</b> | Виявляє пізнавальну активність, спостережливість, винахідливість у довкіллі; вирізняється позитивною пізнавальною мотивацією; моделює, експериментує у довкіллі за допомогою вихователя і самостійно, використовуючи умовно-символічні зображення, схеми. Орієнтується в сенсорних еталонах (колір, форма, величина), їх видах, ознаках, властивостях; у часі і просторі; оволодіває прийомами узагальнення, класифікації, порівняння і зіставлення   |
| <b>ЕЛЕМЕНТАРНІ МАТЕМАТИЧНІ УЯВЛЕННЯ</b> | Усвідомлює зміст понять «число», «цифра», «лічба», «рахунок», «задача». Має уявлення про натуральний ряд чисел. Лічить у межах 10 у прямому та зворотному порядках; користується кількісними та порядковими числівниками. Знає цифри від «0» до «9». Визначає кількісний склад числа в межах 10. Порівнює суміжні числа. Складає числа із двох менших; розуміє і оперує поняттям «на 1(2) одиниці менше/більше». Уміє виділяти в предметах, об'єктах окремі частини, поділяє ціле на окремі частини, за частинами визначає ціле. Здійснює найпростіші усні обчислення на додавання та віднімання. Розв'язує елементарні математичні задачі; складає задачі-драматизації (про себе, свою сім'ю, найближче природне і предметне оточення) та задачі-ілюстрації (що відтворюють знання дітей про довкілля, їхнє життя), пропонує власний спосіб їх розв'язання |
| <b>Математична компетенція</b>          | Виявляє інтерес до математичних понять, усвідомлює і запам'ятовує їх; розуміє відношення між числами і цифрами, склад числа з одиниць і двох менших (у межах 10); обізнана зі структурою арифметичної задачі; вміє розв'язувати задачі та приклади на додавання і віднімання в межах 10   |

### 3.7. Освітня лінія «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

| Зміст освіти                     | Результати освітньої роботи  |
|----------------------------------|--|
| <b>ЗВУКОВА КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ</b> | Розрізняє мовні і немовні, близькі і схожі звуки рідної мови; має розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання; регулює темп мовлення та гучність голосу залежно від ситуації; виявляє неточності у вимові звуків у словах та вживанні наголосу; використовує мовні, інтонаційні та немовні засоби виразності.<br>Здійснює звуковий і складовий аналіз слів; виокремлює голосні, приголосні, тверді, м'які звуки, наголос у словах; розрізняє слова: «звук», «буква», «слово», «склад», «речення»; складає речення, виділяє послідовність слів у реченні, складів та звуків у словах; знає алфавітні назви букв; володіє руховими навичками, необхідними в подальшому для навчання письма |



| Зміст освіти                              | Результати освітньої роботи   |
|---|---|
| <b>ДІАЛОГІЧНЕ<br/>МОВЛЕННЯ</b>            | виконує словесні доручення, звітує про їх виконання; вміє запитати, відповісти на запитання, заперечити, подякувати, вибачитися, розповісти про себе, започаткувати діалог, передавати словами і мімікою свою готовність спілкуватись, обмінюватись інформацією, брати почуте до уваги, домовлятися; ввічливо ставиться до партнерів по спілкуванню; виявляє свою зацікавленість у розмові, щирість висловлювання, враховує емоційний стан співрозмовників; розуміє, що словом можна не лише підняти настрій, але й образити; вживає лагідні, пестливі слова  |
| <b>Діалогічна<br/>компетенція</b>         | Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні і немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету і коректно виявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника та коригує його залежно від ситуації спілкування   |
| <b>МОНОЛОГІЧ-<br/>НЕ<br/>МОВЛЕННЯ</b>     | Складає різні види розповідей: описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди), переказує художні тексти, складає розповіді як за планом вихователя, так і самостійно; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, вміє пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу; планує, пояснює і регулює свої дії   |
| <b>Монологічна<br/>компетенція</b>        | Володіє навичками розгорнутого, послідовного, логічного, зв'язного мовлення; складає різного типу розповіді, імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; доходить елементарних узагальнень, висновків; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів; виявляє словесну творчість у різних видах мовленнєвої діяльності  |
| <b>УКРАЇНЬКА<br/>МОВА ЯК<br/>ДЕРЖАВНА</b> | Розуміє, що в Україні українська мова є державною; розрізняє близькі, але неоднакові звуки рідної та української мов; розпізнає нові звуки; правильно і чітко вимовляє всі звуки української мови та наголошує слова відповідно до орфоепічних норм української мови; слухає і розуміє мовлення дорослих, казки, оповідання, вірші, запам'ятовує їх; володіє діалогічним мовленням: ініціює, продовжує і завершує діалог, використовуючи етикетну українську лексику; переказує невеличкі тексти та казки, складає різні типи розповідей (описові, сюжетні, з власного досвіду тощо) як за зразком вихователя, так і самостійно; спілкується українською мовою залежно від ситуації |

| Зміст освіти                     | Результати освітньої роботи   |
|----------------------------------|---|
| <b>Мовленнєва компетенція</b>    | <p>Інтегроване вміння адекватно й доречно спілкуватися рідною мовою в різних життєвих ситуаціях (висловлювати свої думки, наміри, бажання, прохання), розповідати, пояснювати, розмірковувати, оцінювати, використовувати як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності, форми ввічливості (мовленнєвий етикет); спостерігати за своїм мовленням та мовленням інших, виправляти помилки, дотримуючись загальної культури мовлення, прагне творчо самореалізуватися.</p> <p>Мовленнєва компетенція передбачає сформованість фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної та монологічної компетенцій</p> |
| <b>Комунікативна компетенція</b> | <p>Комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації.</p> <p>Комунікативна компетенція передбачає сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції</p>  |

## 4. Варіативна складова

### 4.1. Освітня лінія «КОМП'ЮТЕРНА ГРАМОТА»

| Зміст освіти                    | Результати освітньої роботи   |
|---------------------------------|---|
| <b>Інформатична компетенція</b> | Обізнаність із комп'ютером, способами керування комп'ютером за допомогою клавіатури, «миші», здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію (клавіатура, екран, програма, диск, клавіша, комп'ютерні ігри тощо) та елементарні прийоми роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку; вміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером |

### 4.2. Освітня лінія «ІНОЗЕМНА МОВА»

| Зміст освіти                                | Результати освітньої роботи  |
|---|--|
| <b>Комунікативно-мовленнєва компетенція</b> | Диференціює звуки іноземної мови, вимовляючи їх правильно, з відповідною інтонацією; сприймає та реагує на звертання, нескладні команди та інструкції педагога, дає відповідь на прості запитання стосовно імені, віку, місця проживання тощо; знає та може озвучити окремі вірші, римування, пісеньки; робить коротке зв'язне повідомлення за запропонованою тематикою, правильно його оформлюючи з точки зору норм мови, що вивчається в межах запропонованого мовного матеріалу; уміє працювати в парах та групах |

### 4.3. Освітня лінія «ХОРЕОГРАФІЯ»

| Зміст освіти                     | Результати освітньої роботи  |
|----------------------------------|--|
| <b>Хореографічна компетенція</b> | Має уявлення про хореографію як вид мистецтва, розрізняє та емоційно-ціннісно ставиться до його основних видів (народні, класичні, бальні, сучасні танці), жанрів (гопак, гуцулка, вальс, полька, галоп тощо); орієнтується в танцювальній абетці позицій, рухів. Виконує під керівництвом педагога і самостійно танцювальні рухи, вправи, хороводи, танці, творчі завдання; відтворює танцювальними рухами характер, темп, динаміку музики; узгоджує рухи з музикою і одночасно взаємодіє з партнером, гуртом дітей; відтворює музичний образ пластикою і рухами свого тіла, імпровізує в образі. Одержує радість, естетичну насолоду від виконання танцю |

4.4. Освітня лінія «ШАХИ»

| Зміст освіти                     | Результати освітньої роботи   |
|----------------------------------|---|
| <b>Шахово-ігрова компетенція</b> | Виявляє інтерес до гри в шахи. Орієнтується на шаховій дошці; впізнає і називає шахові фігури; усвідомлює і за-своєє правила гри (хід кожної фігури). Виявляє творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахід-ливість, терпіння; повагу і толерантність до партнера; позитивно ставиться до успіхів інших дітей; спокійно реагує на свої невдачі у грі, вміє програвати, прагне само-стійно досягти успіхів |

**Примітка:** варіативна складова освітньої діяльності навчального закладу може бути роз-ширена іншими видами дитячої діяльності відповідно до індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків, наявних умов розвитку дошкільників.

Новий портал освітан України

# www.pedrada.com.ua

**Мета portalу** — об'єднати всіх освітан України на спільному інтернет-майданчику для обговорення та конструктивного розв'язання освітняських проблем і допомоги у виконанні щоденних робочих завдань

**На порталі Ви зможете:**

- ✓ дізнаватися про найсвіжіші новини в галузі освіти
- ✓ спілкуватися з колегами на форумі
- ✓ обмінюватися досвідом роботи
- ✓ отримувати відповіді на свої нагальні запитання
- ✓ ознайомлюватися зі змістом видань напряму «МЦФЕР:Освіта», обговорювати статті
- ✓ дізнаватися про освітняські заходи, які можуть бути корисними для Вас

До зустрічі на **www.pedrada.com.ua**

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**  
**Базового компонента**  
**дошкільної освіти**  
**у журналі**  
**«Вихователь-методист**  
**дошкільного закладу»**





**Наталія РОФАЛЬ,**  
старший вихователь МДОЗ «Дитячий садок загальноосвітнього рівня»  
№ 293, м. Омськ

**На сьогодні індивідуальний освітній маршрут є однією з форм педагогічної підтримки особистісного та життєвого самовизначення вихованців. Грамотний підхід до його проектування дає можливість педагогам обрати оптимальні методи взаємодії з дитиною, а також злагоджено діяти з іншими спеціалістами дошкільного закладу**

## Проектування індивідуального освітнього маршруту дитини

Проблема індивідуально-диференційованого навчання дітей не є новою у сучасній педагогіці та психології. Сьогодні розвиток суб'єктності дитини неможливий в умовах авторитарно-фронтальних педагогічних впливів, які домінували у традиційних системах навчання.

Низька ефективність таких впливів спонукала педагогів і практичних психологів до пошуку оптимальних способів організації освітнього процесу у дошкільному закладі. Одним із таких способів є **проекування індивідуального освітнього маршруту дошкільника**.

Нині у більшості дошкільних закладів спеціалісти, що проводять освітню, корекційну, розвивальну роботу з дітьми, діагностують вузькі параметри розвитку дошкільників і на основі отриманих даних будують свою діяльність. Це призводить до розбіжності отриманої інформації та неузгодженості дій педагогів і практичних психологів.

Індивідуальний освітній маршрут ми визначаємо з урахуванням таких **індивідуальних особливостей дитини**, як:

- стан здоров'я;
- рівень фізичного розвитку;
- рівень розвитку психічних процесів;
- інтереси;
- нахили;
- здібності;
- темперамент;
- характер;
- рівень засвоєння програмового матеріалу.

**Індивідуальний освітній маршрут** — це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу вихованця: інтелектуального, емоційно-вольового, діяльнісного, морально-духовного

Спеціалісти нашого дошкільного закладу розробили **індивідуальну картку розвитку дитини** — документ, що містить основні показники розвитку дошкільника у динаміці.

Індивідуальну картку розвитку ми заводимо один раз при вступі дитини до дошкільного закладу і заповнюємо її протягом усього періоду перебування дитини у ньому.

### Компоненти індивідуального освітнього маршруту:

- **цільовий** — постановка мети, визначення завдань освітньої роботи
- **змістовий** — відбір змісту програмового матеріалу на основі освітніх програм, що реалізуються у дошкільному закладі, зокрема і програм додаткової освіти
- **технологічний** — визначення педагогічних технологій і психологічного супроводу відповідно до індивідуальних особливостей дитини
- **діагностичний** — визначення системи діагностичного супроводу
- **результативний** — визначення очікуваних результатів, строків їх досягнення та критеріїв оцінки ефективності заходів, що реалізуються

У картці індивідуального розвитку фіксуємо та узагальнюємо індивідуальні психофізичні, особистісні особливості дитини, рівень її психічного розвитку та засвоєння програмового матеріалу. Показники розвитку дитини заносимо до картки на початку та наприкінці навчального року. Ця інформація є основою проектування індивідуального освітнього маршруту кожної дитини у нашому дошкільному закладі. Проектують індивідуальний освітній маршрут спеціалісти служби психолого-медико-педагогічного супроводу дітей. Визначивши показники розвитку, вони надають рекомендації щодо індивідуального освітнього маршруту та заносять їх до індивідуальної картки розвитку дитини.

Перелік показників, занесених до картки, список спеціалістів, які заповнюють той чи той розділ, підстави для заповнення та його періодичність подано у *Додатку 1*.

Універсального рецепту створення індивідуального освітнього маршруту дитини сьогодні немає. **Його побудова**, на нашу думку, **має бути пролонгованою**. Адже розвиток дитини — динамічний процес. Те, що для її розвитку сьогодні є оптимальним, завтра може виявитися гальмом. Тому одразу вибудувати індивідуальний освітній маршрут на весь період перебування дитини у дошкільному закладі — неможливо. Зазначивши його напрям у першій молодшій групі, ми всі п'ять років дошкільної освіти відстежуємо зміни (динаміку) у розвитку дитини і відповідно коригуємо індивідуальний освітній маршрут. **Систематична діагностика** дає змогу вчасно коригувати компоненти педагогічного процесу і забезпечувати оптимальні умови розвитку для кожної дитини.

Зважаючи на те, що у групі, зазвичай, є діти зі схожими показниками розвитку тих чи тих психічних процесів, а також з однаковими можливостями засвоєння програмового матеріалу, спеціаліст може об'єднувати таких дітей у підгрупи, диференціюючи необхідну психолого-педагогічну допомогу.

Умовний розподіл вихованців за підгрупами не відображає суто психологічних критеріїв класифікації дітей. Він потрібен ли-

ше для того, щоб допомогти педагогу організувати диференційоване навчання та обрати оптимальні форми і методи взаємодії з дітьми.

Дуже важливо розробляти індивідуальні освітні маршрути для дітей, які:

- мають особливі освітні потреби та відхилення у поведінці (дошкільники, у яких діагностовано гіперактивність із синдромом дефіциту уваги, загальний недорозвиток мовлення тощо);
- часто хворіють;
- мають ознаки обдарованості.

Індивідуальну картку розвитку заповнюють старший вихователь, практичний психолог та відповідний спеціаліст (учитель-логопед, інструктор із фізичної культури, лікар тощо). Надані рекомендації є орієнтиром для вихователів у проектуванні освітнього процесу, а потім і у реалізації поставлених завдань. Так, вихователь отримує можливість, проектуючи освітній процес, користуватися рекомендаціями спеціалістів протягом усього навчального року, а не час від часу. А визначений очікуваний результат є орієнтиром для педагога щодо індивідуальної роботи з дітьми.



Конкретний діагностичний інструментарій дає вихователю змогу **відстежувати динаміку розвитку дитини** і на основі отриманих даних — рекомендувати внесення змін у зміст індивідуального освітнього маршруту окремих дітей на планових і позапланових засіданнях психолого-медико-педагогічної комісії, які проводяться залежно від результатів проміжних обстежень.

Пропонуємо ознайомитися з варіантом індивідуальної картки розвитку дитини, розробленої у нашому дошкільному закладі (див. Додаток 2).

Використання індивідуальних карток розвитку та індивідуальних освітніх маршрутів у педагогічному процесі сприяє об'єднанню інформаційного простору дошкільного навчального закладу та дає змогу створити оптимальні умови для розвитку кожної дитини.

#### У повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 5/2011 представлено такі додатки:

- Основні показники, які містить індивідуальна картка розвитку дитини
- Індивідуальна картка розвитку вихованця

Ліна СВАРКОВСЬКА,

декан психолого-педагогічного факультету Севастопольського міського гуманітарного університету, канд. пед. наук

**У всіх програмах виховання та розвитку дітей дошкільного віку наголошується на необхідності оволодіння початковими елементами спортивних ігор (бадмінтон, городки, настільний теніс, футбол, хокей), а також вправами спортивного характеру. Окрім ігрового призначення, спортивні ігри, зокрема й футбол, є важливим засобом удосконалення системи фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку**

## Граємо у футбол

Нинішній рік для України знаменується значною спортивною подією світового масштабу — Євро 2012. Цей турнір для нашої країни ще раз підкреслює, яке важливе місце посідає футбол серед видів спорту. За даними спортивної енциклопедії, футбол є однією з найдавніших ігор людства з моменту виникнення м'яча у вигляді шматка шкіри з зашитим у нього клубком вовни або трави. Перший уніфікований збір футбольних правил був складений у середині XIX століття в Англії. З 1908 року футбол включено до програми Олімпійських ігор, з 1930 року проводяться чемпіонати світу, а з 1960 — чемпіонати Європи.

Хоча футбол є одним із найпопулярніших видів спорту в нашій країні, результати спостережень і опитувань вихователів та інструкторів з фізкультури дошкільних закладів, на жаль, свідчать, що використання на фізкультурних заняттях вправ з елементами гри у футбол носять епізодичний характер або не використовуються зовсім.

### Значення гри у футбол для розвитку дошкільників

У науково-методичній літературі зазначається, що ігри з елементами футболу **мають значний вплив на організм дітей**. Ця спортивна гра сприяє:

- *зміцненню м'язової, серцево-судинної та дихальної систем організму;*
- *покращенню обміну речовин;*
- *тренуванню і активізації функцій різних систем та органів;*
- *комплексному розвитку рухових якостей — швидкості, спритності, витривалості тощо;*
- *удосконаленню навичок з основних видів рухів.*

Крім того, проведення вправ з елементами футболу на свіжому повітрі **загартовує дитину**, попереджує респіраторні захворювання та сприяє значному збільшенню рухової активності дітей протягом дня.



Цікавими є дослідження доктора біологічних наук, академіка Російської академії освіти (РАО) Мар'яни Безруких та доктора педагогічних наук Юрія Чернишенко, які підтверджують значущість елементів спортивних ігор для **формування «шкільно-необхідних» функцій**. Гра у футбол характеризується частою зміною ігрових ситуацій, що сприяє розвитку спеціальних умінь та навичок — за короткий час побачити та оцінити розташування партнерів та супротивників, положення м'яча, вибрати найбільш правильні дії та виконати їх — а тому **сприяє розвитку творчого мислення**.

Інтерес старших дошкільників до гри у футбол дає змогу використовувати її не лише як засіб фізичного виховання, а й як **істотний чинник виховного впливу** на дітей старшого дошкільного віку. У процесі ігор, у спільній творчості діти не лише ліпше пізнають одне одного, а й навчаються боротися з труднощами та досягати поставленої мети. Потреба в узгодженості своїх дій з діями товаришів під час гри створює умови для виховання у дітей рішучості, відповідальності, вміння триматися. Діти починають усвідомлювати важливість колективних дій для досягнення мети.

### Методика навчання техніки гри у футбол

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 5/2012)*

### Підготовчі вправи: техніка виконання

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 5/2012)*

### Методика проведення занять

Навчаючи дітей гри у футбол, слід насамперед ознайомити їх з цією грою і її правилами, звичайно у спрощеному вигляді *(див. Додаток)*. Ознайомлення може проходити у формі розповіді педагога чи бесіди з дітьми. Головне — зацікавити дітей та викликати у них бажання навчитися грати у футбол.

#### **Інформаційне повідомлення «Що ми знаємо про футбол»**

Діти, гра «футбол» у перекладі з англійської *foot* — стопа, *ball* — м'яч. Так англійці назвали гру в м'яч «лише ногами». У нашій країні дуже люблять футбол, грають у цю гру скрізь: і на майданчиках дитячих садків та шкіл, і в спеціальних футбольних секціях, і на дорослих всесвітньовідомих змаганнях. Нашу улюблену команду «Динамо» (Київ) знають люди в усьому світі.

Футболісти насамперед повинні бути витривалими, адже вони постійно бігають по полю у пошуках зручної позиції для атаки чи переслідуючи супротивника. А витривалість — це одна з найголовніших якостей, яка потрібна сучасній дорослій людині.

Грають у футбол на прямокутному полі. Посеред коротких сторін навпроти одне одного встановлюється двоє воріт. Мета гри — провести м'яч у ворота суперників. Кожна команда має по одинадцять гравців. Одягнуті вони у футболки, спортивні труси, гетри та бутси (це такі спеціальні черевики з шипами зі шкіри чи пластмаси на підшві).

Нікому, окрім воротаря, не дозволяється грати руками. Забороняється також ударяти суперника ногою чи ставити йому підніжку, затримувати чи штовхати рукою. За порушення цих правил назначають штрафні удари. А якщо правило порушено гравцем команди, що захищається у штрафному майданчику, назначають пенальті — одинадцятиметровий штрафний удар. За порушення правил суддя може зробити футболісту попередження чи навіть видалити його з поля.

Футбол — це гра колективна, тому кожен гравець повинен погоджувати свої дії з діями товаришів по команді. Тож ви теж повинні поважати одне одного, допомагати товаришам, дотримуватися правил гри. Багатьох наших футболістів знають уболівальники у всьому світі: це Олег Блохін, Андрій Шевченко, відомий у минулому тренер нашої київської команди Валерій Лобановський. Багато юних футболістів прагнуть бути схожими на них. Ви теж можете стати чемпіонами.

Фізкультурні заняття з використанням елементів гри у футбол відносять до такого типу фізкультурних занять, як тематичні, або заняття з акцентом на певний вид програмових завдань. **За дидактичною метою** вони можуть поділятися відповідно до логіки дидактичного процесу на:

- заняття на *ознайомлення* з новим матеріалом;
- заняття на *опанування* нового матеріалу;
- заняття на *повторення та закріплення* матеріалу;
- мішані заняття, на яких *розв'язуються різні дидактичні завдання*;
- заняття на *вдосконалення набутих навичок*, які дають змогу використовувати різні варіанти вже засвоєних рухових дій;
- тренувальні заняття, які містять велику кількість змагальних вправ та ігор з м'ячем, а також безпосередньо гри у футбол за спрощеними правилами.

**Заняття** складається з трьох частин:

- *підготовча частина* — педагог шикуює дітей у шеренгу, повідомляє зміст заняття, проводить різні види ходьби та бігу, а також — вправи на орієнтування у просторі і увагу. Комплекс загальнорозвивальних вправ діти можуть виконувати як на місці (після перешикування), так і в русі (під час ходьби та бігу в повільному темпі);
- *основна частина* — педагог організовує розучування, закріплення, удосконалення підготовчих вправ з елементами футболу, ігрових вправ та ігор з м'ячем. Коли діти безпосередньо готові до двосторонньої гри, основна частина присвячується гри;



• *заклучна частина* — педагог використовує біг у повільному темпі, ходьбу у поєднанні з вправами на заспокоєння дихання або ігри малої рухливості. Наприкінці заняття педагог підбиває підсумок.

Загальна тривалість заняття з дітьми старшого дошкільного віку — 30–35 хвилин.

### Обладнання майданчика, інвентар для гри

Найкращий майданчик для гри у футбол — з трав'яним покриттям (10–18 × 24–40 м). Але гру можна проводити і на меншому майданчику, відповідно регулюючи кількість гравців. Поперек майданчика, через центр проводять середню лінію та центрове коло діаметром 3–5 м. Перед воротами за 6 м ставиться помітна позначка (діаметр 5–10 см) для штрафного удару. За 2 м від стійки воріт перпендикулярно до їх лінії проводять дві бокові лінії довжиною 1,5 м (вони вказують

площу воріт), які з'єднуються між собою лінією, паралельною лінії воріт. За 6 м від воріт, перпендикулярно до їх лінії, креслять бокові лінії штрафного майданчика довжиною 8 м, які з'єднують лінією, паралельною лінії воріт. Межі майданчика позначають прапорцями: чотири ставлять по кутах, а два — там, де середня лінія перетинає бічну. На торцевих боках майданчика встановлюють стійки або ворота (висота 1,5 м, ширина 2,5–3 м).

Для гри у футбол з дошкільниками використовують волейбольний м'яч (вага 260–280 г, окружність 64–66 см) або гумовий м'яч середнього розміру (200–250 г).

Останнім часом діти перестали виходити грати у двір, віддаючи перевагу перегляду мультфільмів, заняттям з конструктором, іграм на комп'ютері. Але такий спосіб життя призводить до порушення їхнього фізичного та інтелектуального розвитку. Адже саме у спортивних іграх хлопчики й дівчатка отримують унікальну можливість реалізувати власну активність та отримати безліч радісних емоцій і переживань. Тож саме перед дошкільними закладами постає завдання — вчити дітей ігор з елементами спорту. Елементи футболу, ігрові вправи та гру у футбол після засвоєння їх на заняттях необхідно пропонувати дітям на прогулянці у процесі самостійної ігрової діяльності з метою закріплення та вдосконалення набутих умінь та навичок.





Додаток

### Правила гри у футбол (спрощені для дітей старшого дошкільного віку)

|  |  |
|--|--|
| <b>Мета гри</b>                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>забити якомога більше м'ячів у ворота суперника</li> <li>після втрати м'яча захищати свої ворота, дотримуючись правил гри</li> </ul>  |
| <b>Учасники гри</b>                        | <ul style="list-style-type: none"> <li>у кожній команді по 5–8 гравців і декілька запасних, один з гравців — капітан</li> <li>гравці кожної команди повинні мати знаки відмінності</li> </ul>  |
| <b>Тривалість гри</b>                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>два тайми по 10–15 хв. кожний з п'ятихвилинною перервою</li> <li>перед початком другого тайму команди змінюють ворота</li> </ul>  |
| <b>Результат гри</b>                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>м'яч вважається забитим у ворота, якщо він повністю пройшов лінію воріт між стійками без порушення правил гри</li> <li>команда, яка забила більшу кількість голів, — переможець</li> <li>якщо не забито жодного м'яча чи обидві команди забили однакову кількість м'ячів — нічия</li> </ul>   |
| <b>Загальні правила проведення гри</b>     | <ul style="list-style-type: none"> <li>гравці мають право вести м'яч ногою, передавати його товаришу по грі, забивати м'яч у ворота</li> <li>завдання гравців протилежної команди — не пропускати суперника до своїх воріт і не давати забити м'яч</li> <li>усі дії з м'ячем виконуються лише ногами</li> <li>торкання м'яча головою чи тулубом не вважається помилкою</li> <li>руками торкатися м'яча дозволяється лише воротарю</li> </ul>   |
| <b>Початок гри</b>                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>право початку гри визначають за жеребом, друга команда обирає ворота</li> <li>гра починається з центру майданчика, усі гравці команд у цей момент перебувають на своїй половині майданчика</li> <li>за свистком судді капітан б'є по м'ячу у бік воріт суперника</li> <li>після забитого м'яча гра починається так само, як і на початку гри, гравцем команди, у ворота якої був забитий м'яч</li> </ul>  |
| <b>Правила заміни</b>                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>педагог може міняти гравців протягом усієї гри</li> <li>кожен з гравців команди може замінити воротаря</li> </ul>   |
| <b>Вихід м'яча з гри</b>                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>м'яч, який перетнув бічну лінію чи лінію воріт, а також після зупинки гри педагогом, вважається поза грою</li> <li>м'яч вкидає гравець іншої команди обома руками з-за голови з місця, де він перетнув лінію</li> </ul>   |
| <b>Порушення правил і покарання за них</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>заборонено підставляти ногу супернику, штовхати його або бити по ногах, затримувати рукою; нападати на воротаря, намагаючись відібрати м'яч</li> <li>порушенням правил вважається також біг з м'ячем у руках</li> <li>якщо гравець порушує правила, педагог зупиняє гру і робить йому зауваження. М'яч при цьому передають протилежній команді та вводять у гру з того місця, де відбулося порушення</li> <li>за грубу гру біля своїх воріт призначається пенальті — удар з 5–6 м у ворота, які захищає лише воротар</li> <li>за грубі порушення правил гравець може бути видалений з поля (з правом його заміни) на 1–3 хв.</li> </ul> |

У повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 5/2012 представлено такі додатки:

- Підготовчі вправи: техніка виконання
- Матеріали на допомогу вихователю, який навчає дітей грати у футбол





**Наталія ГАВРИШ,**

завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, професор, д-р пед. наук

**Ольга БЕЗСОНОВА,**

завідувач ДНЗ № 67 «Сонячний», м. Краматорськ, Донецька обл.

**Ірина ВИШНЕВСЬКА,**

вихователь-методист ДНЗ № 67 «Сонячний», м. Краматорськ, Донецька обл.

**Іноді нам усім дуже хочеться відмовитися від упорядкованого, внормованого життя, порушити прописані правила і зробити щось надзвичайне — для душі, бо ДУША ПРОСИТЬ СВЯТА**

## Радість замовляли? або П'ятниця — особливий день

Днем відмови від звичайного темпу, ритму, розкладу, регламенту, від навчання і повчання може стати п'ятниця. У наших з вами силах перетворити її на незвичайний, цікавий, особливий день у житті наших дітей і нас самих. І хоча ми все одно виконуватимемо обов'язкові щоденні справи, але вони будуть такими, які нам робити радісно і дуже приємно. І розвивально-навчально-виховний ефект від цього дня, як засвідчує наш досвід, яким ми і хочемо поділитися, буде надзвичайним. Адже ми проживатимемо п'ятницю не так, як нас змушують, а саме так, як ми того самі бажаємо, як самі придумаємо!

### Чому саме п'ятниця?

У матеріалах щодо планування освітнього процесу за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» хтось з її авторів, пропонуючи спосіб планування за сферами життєдіяльності, висловив ідею: кожен день тижня з понеділка по четвер присвятити одній зі сфер, а п'ятницю зробити узагальнювальним днем. Ми не прихильники саме цього способу планування, але ідею з особливим статусом п'ятниці прийняли з радістю. І тепер можемо запропонувати принаймні шість варіантів її незвичайного, веселого і цікавого проживання. Але перш, ніж охарактеризувати форми проживання п'ятого робочого дня, наголосимо на окремих важливих, на нашу думку, моментах, від яких значною мірою залежить його успіх.

У дошкільному закладі свята — не рідкість. Але, як правило, підготовка до них надзвичайно виснажлива для всіх: керівників, вихователів, дітей. Адже спрацьовує принцип демонстрації. Свято готують «на глядача». Головна вимога до свята, що там не казали б, — видовищність, «красивість» дійства. Саме задля них жертвують





часом, нервами, спокоєм, силами і навіть стосунками. Натомість будь-яка форма проживання п'ятниці має бути **святом, насамперед, для себе**, а отже, у жодному разі не повинна допускати напруги, нервування, емоційного тиску ні на вихователів, ні на дітей.

### Організація радісного проживання п'ятниці

**Найголовнішим принципом** проживання п'ятниці має бути принцип свободи і радісності. Якщо ми

призначаємо цей день днем відмови від упорядкованої буденності, то і незначні відступи від задуманого мають сприйматися не як порушення, а як ще один можливий варіант розвитку подій. Обраний формат п'ятниці також передбачає підготовку, проте плани підготовки і самого проведення мають бути максимально гнучкими. Наголосимо, що **це правило, передусім, має реалізувати адміністрація** дошкільного закладу, адже від неї залежить, чи надати свободу вихователям у виборі форми проживання п'ятниці, мінімізувати контроль за регламентом і якістю перебігу подій.

Зрештою, масштаби «п'ятничних радощів» можуть бути різними:

- у межах окремої групи — зустріч із цікавими людьми, дослідна лабораторія, соціально-ігрове проектування тощо);
- у форматі міжгрупової взаємодії —
  - «Гостини», соціально-ігрове проектування чи Театр, підготовлені старшими для менших,
  - ігрові змагання чи похід для паралельних груп (дітей одного віку);
  - день батьківського самоуправління чи День здоров'я можуть охоплювати все «громадянство» дошкільного закладу: від менших до старших, а також педагогічний колектив і батьків вихованців.

Під час річного планування можна продумати послідовність різних форм проживання п'ятниць, доцільність їх чергування з домінуванням, безумовно, малих форм організації. Розглянемо в алгоритмізованому вигляді найбільш ефективні, на наш погляд, форми проживання п'ятниці. Відразу наголосимо — ми знаємо, що більшість описаних форм час від часу реалізуються у дошкільних закладах. Проте йдеться про створення **радісності для себе**, а не **про роботу на глядача**, на оцінку. Погодьтеся, це різні речі. І ще — ми виступаємо з пропозицією зробити такі дні регулярними і створити разом спільний банк ідей цікавого й радісного проживання п'ятниці, щоб нам усім було добре.

## Соціально-ігрове проектування

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011)*

## Театралізація

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011)*

## Дитяча дослідна лабораторія

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011)*

## Гостини або гостьовий день

Усі державні документи, що унормовують зміст і процес набуття дошкільної освіти в Україні, спрямовують педагогів на формування у дітей життєвої компетентності, свободоспроможності, без яких людина не може соціалізуватися, визначити своє місце серед інших людей, навчитися взаємодіяти з ними. У цьому контексті важко знайти доцільніший **спосіб залучення дітей до набуття життєвого досвіду**, ніж організація гостьового дня. На жаль, не у кожній родині сьогодні діти мають змогу засвоїти правила гостинності, на прикладі навчитися культурно та цікаво проводити вільний час з друзями, товаришами. Натомість діти часто спостерігають, а потім відображають в іграх «п'яне» застілля, сварки, бійки, відсутність елементарної культури спілкування. Тож організація п'ятничних гостин дає змогу дітям:

- *по-перше*, засвоїти правила перебування у гостях; **набути навичок** підготовки гідного гостинця, вітання, компліментів, відповідного одягу; **сформувати готовність** до участі у розвагах тощо;
- *по-друге*, **набути досвіду** організації прийому гостей,



підготовки частування; **навчитись** справляти приємне враження на гостей, вести культурну розмову за чаєм тощо.

Гостини або гостьовий день можуть бути організовані по-різному. Так, у межах своєї групи, на гостини **можна запросити одного гостя** — особливу людину, спілкуватися з якою дітям буде цікаво. До таких гостин діти мають підготувати не лише застілля, а й продумати хід розмови з гостем. Це чудовий спосіб ознайомити дітей



з професіями людей, які піклуються про них у дошкільному закладі. Діти із задоволення запросять у гості повара чи охоронника, завідувача або медичну сестру, поспілкуються з ними, пригостять тим, що приготували самі, вручать цій людині подарунок, зроблений своїми руками. Така зустріч збагатить дітей знаннями та враженнями, сприятиме набуттю ними безцінного досвіду спілкування.

Також у п'ятницю можна **влаштувати званий вечір для батьків**, до якого діти старанно готуватимуться протягом дня. Адже не часто діти мають змогу потрапити у ситуацію, коли можна реально проявити турботу про рідних, почастувати їх тим, що готували власноруч, поцікавитися, з якими труднощами сьогодні зіткнулися матуся чи татусь, чи вдало пройшов їхній робочий день, знайти приємні слова, щоб висловити батькам свою любов.

Зустрічі з батьками мають на меті не лише вправлення дітей у ролі гостинних господарів, а й розширення їхніх знань про професії дорослих. Так, протягом року у середній групі один раз на місяць ми організовували **зустрічі з батьками, які ознайолювали дітей зі своїми професіями**. Це був довготривалий проєкт, спрямований на виховання у дітей ціннісного ставлення до праці. Виявилось, що серед батьків вихованців є перукар, педіатр, стоматолог, продавець, міліціонер, пожежник, водій, учитель і кравчиня. Ми домовилися з дітьми щомісяця якоїсь п'ятниці запрошувати одного з батьків на гостини до групи.

Зазвичай, до зустрічі готувались і діти, і дорослі. З дітьми вихователі читали книжки, проводили бесіди, організовували дидактичні ігри, обговорювали, як будемо приймати гостя, чим частувати, про що вести розмову тощо. Батьки цікавились у вихователів, як правильно вести розмову з групою дітей:

- як говорити, щоб слухали;
- як розповісти, щоб зрозуміли;
- як провести демонстрацію, щоб усі побачили.

Кожен з батьків намагався якнайбагатше, якнайретельніше підготувати свій прихід до дітей. Вихователі прагнули побудувати зустріч так, щоб, крім розповіді про значення професії, уточнюючої розмови з дітьми, обов'язковим елементом була **демонстрація практичної діяльності професіонала**. Так, разом із Марійчиною матусею-стоматологом діти пломбували пластмасовий зубик. З мамою Полінки, перукарем, робили зачіски та рівняли чубчики. Під час зустрічі з бабусею Максима, продавцем, та ще тиждень по тому грали у крамницю. А якою гордістю світилися очі дітей за своїх рідних під час таких зустрічей!

Варто зазначити, що дуже важливою частиною таких зустрічей є пригостання гостя смаченьким. Начебто ті самі столи, нехитра їжа, але під час частування панує зовсім інший настрій, спілкування справляє і на дорослих, і на дітей особливі враження.

**Увага!** Відмовляючись від регламентованого навчання, але мотивуючи дітей на цікаву й особистісно та соціально значиму діяльність, ми заохочуємо їх цілеспрямовано шукати способи розв'язання завдань, пригадувати знайомі способи дій, самостійно набувати досвіду включення у спільну діяльність. Безперечні переваги такої організації життєдіяльності дітей полягають у їхньому живому інтересі до повсякденних справ. А саме наявність інтересу до дій є провідною умовою розвитку на відміну від дій під примусом, як кажуть «з-під палки».

А ще можна організувати **гостини дітей однієї групи у групі своїх сусідів**. Підготовка до гостин у сусідній групі чи очікування гостей до своєї групи забезпечить зайнятість дітей протягом тривалого часу. Адже треба прибрати у груповій кімнаті, щоб гості зрозуміли, що тут на них чекали. Обов'язково слід з'ясувати, чим діти можуть пишатися, що про себе розповісти, що показати, чим забавити гостей, що приготувати для частування. Значних зусиль потребує і підготовка до частування: складання серветок, сервірування столів, приготування салату, солодких напоїв чи печива під майже непомітним керівництвом дорослих. А ще слід виготовити подарунки для гостей, підготувати концертні номери, причепуритися і ще багато чого.

Хвилюючим є і сам момент зустрічі гостей... Щоб допомогти дітям побороти ніяковість, вихователі невимушено, **ненав'язливо дають їм зразок щирої гостинності**, вибору тем для цікавого і змістовного спілкування.

Отже варіантів може бути дуже багато.

## Особливості організації гостин у різних вікових групах

Організація п'ятничних гостин у різних вікових групах має певні особливості. Так, у **молодшій групі** специфіка полягає у керівній ролі дорослого. Вихователь має створити позитивну мотивацію щодо події, яка готується і відбувається, а також забезпечити включення кожної дитини в активний процес підготовки до прийому гостей та власне гостин через окремі доручення та конкретні завдання. Молодшим дошкільникам необхідно обов'язково пояснювати, що відбувається, для чого ми разом робимо те чи те: «Діти, у нас гості. Давайте ми пригостимо їх...», «Сашко, принеси для Діанки стільчик, щоб вона...», «Давайте заспіваємо для нашого гостя, щоб...» тощо. Особливого значення для малюків набуває створення відповідної емоційної атмосфери.

У **середній і старшій групах** поступово розширюється підготовчий етап, на якому відбувається мотивування дітей що-



до підтримки пропозиції вихователя про формат проживання п'ятниці. Бажано задіяти якомога більшу кількість дітей у процес планування дій, обговорення різних варіантів реалізації задуманого. Зауважимо, що **не варто відразу розпланувати весь день**. По-перше, дітям складно буде утримувати у пам'яті цей план, і тому є небезпека, що він не буде реалізований. По-друге, діти, захоплюючись грою, легко «з'їжджають з курсу» і «зависають» на якомусь цікавому для них моменті. Зауважимо, що вихователю не варто переживати і напружуватися через це. У такій ситуації є два виходи:

- знайти пояснення для всіх інших дітей «відхилення від курсу» групки їхніх товаришів;
- продовжити з іншими розгортати задуманий сценарій події і «загублені» обов'язково «підтягнуться» за всіма.

А щоб попередити подібні ситуації,

варто протягом дня періодично збирати дітей для обговорення наступного етапу розгортання події, знову обговорювати план дій і відпускати дітей для реалізації задуманого.

З дітьми старшого дошкільного віку варто під час спільної розмови **аналізувати те, що відбувається**, відмічати успіхи і невдачі, обговорювати причини помилок, радитися, як краще їх виправити. Надзвичайне значення має партнерський тон, серйозний рівень обговорення. Діти дуже цінують партнерські відносини і відповідають абсолютною віддачею під час підготовки і проведення спільного заходу.

#### Туризм. Походи. Експерсії

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011)*

#### Проектна діяльність

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011)*

#### У повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 9, 10/2011 представлено такі додатки:

- Організація експериментально-пошукової діяльності протягом дня з теми «Якості та властивості води»
- План-опис проведення розважального походу «Шукачі скарбів» з досвіду роботи дошкільного навчального закладу № 67 м. Краматорська

**Ірина ПАНЧЕНКО,**

вихователь-методист дошкільного навчального закладу № 7 «Золота рибка»,  
м. Алчевськ, Луганська обл.

**«Школою радості» назвав спілкування дітей з природою педагог Василь Сухомлинський. Дивовижний світ природи зустрічає дітей безліччю барв, звуків, запахів, примушує дивитися, слухати, думати. Тому участь дітей у екологічній проектній діяльності — це можливість спостерігати, пізнавати, запам'ятовувати. Реалізація екологічного проекту дає дітям змогу не лише цікаво проводити час, а й багато чого навчитися**

## Реалізація екологічного проекту «Синоптик.Рибка.иа»

Повний текст статті див. у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 6/2011



Додаток

### Екологічний проект «Синоптик.Рибка.иа»

#### ТИП ПРОЕКТУ:

- за характером діяльності — інформаційно-дослідницький;
- за змістом — природничий;
- за тривалістю — довготривалий.

#### ПРОБЛЕМА:

- що таке погода і від чого вона залежить.

#### МЕТА:

- формувати у дітей елементарні уявлення про явища природи і їх значення у житті людини.

#### ОБ'ЄКТ ПІЗНАННЯ:

- явища природи;
- погода.

#### ГІПОТЕЗА:

- Припустимо,
- що процес спостереження за погодою можна зробити значно цікави-

шим для дошкільників, якщо обладнати на території дошкільного закладу елементарний метеорологічний майданчик;

- що заняття юних синоптиків у формі нової цікавої гри дадуть змогу ознайомити їх з метеорологічними приладами і способами їх застосування на практиці.

#### ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ:

- діти мають —
  - елементарні уявлення про явища природи і їх значення у житті людини, про професію метеоролога;
  - сформовані навички користування приладами для спостережень за погодою;
  - уявлення про температуру та тиск повітря, про напрямок вітру;
- уміють визначати час, кількість опадів, глибину сніжного покриву;







**Перспективний план організації пошуково-дослідницької діяльності  
дітей старшого дошкільного віку**

**Підпроект «Наші відкриття»**

| <b>Тема</b>           | <b>Завдання</b>   | <b>Форми роботи</b>   | <b>Методи і прийоми</b>  |
|-----------------------|---|---|--|
| Що таке погода?       | Ознайомити з різними погодними явищами, зокрема з процесом формування хмар і утворення дощу                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Бесіда.</li> <li>• Пошуково-дослідницька діяльність</li> </ul>             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Експерименти «Виклич блискавку», «Створи хмару і дощ»</li> <li>• Дидактична гра «Назви погодне явище»</li> </ul>  |
| Народні прикмети      | Ознайомити з народними прикметами, за якими можна передбачати погоду, з тваринами і рослинами — «барометрами» | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Бесіда</li> <li>• Цільова прогулянка на луки чи лісову галявину</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Робота з дитячою енциклопедією за темами:             <ul style="list-style-type: none"> <li>— Рослинний світ</li> <li>— Календар природи</li> <li>— Місячний календар</li> </ul> </li> </ul> |
| Загадки планети Земля | Формувати уявлення про залежність клімату в будь-якій точці планети від віддаленості від Сонця                | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Пізнавально-ігрова подорож по глобусу</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Експерименти «Чарівна комора», «Створення вулкана»</li> </ul>   |

**Підпроект «Прилади-помічники»**

| <b>Тема</b>                   | <b>Завдання</b>  | <b>Форми роботи</b>  | <b>Методи і прийоми</b>  |
|-------------------------------|--|--|--|
| Які бувають термометри?       | Уточнювати уявлення про термометр, ознайомити з різними видами термометрів                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Заняття на метеомайданчику</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Проблемна ситуація «Чи гріє шуба?»</li> </ul>   |
| Що таке компас?               | Формувати уявлення про сторони світу, ознайомити з компасом                                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Цільова прогулянка на галявину, до водоймища</li> </ul>         | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Розповідь «Про магніти»</li> <li>• Проблемна ситуація «Як дістати гвіздек зі склянки з водою, не замочивши рук?»</li> </ul> |
| Звідки дме вітер?             | Учити дітей працювати з компасом   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Подорож за мапою екологічної стежки на території ДНЗ</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Проблемна ситуація «Чому дме вітер?»</li> <li>• Прокладання маршруту за мапою</li> </ul>                                    |
| Чим виміряти швидкість вітру? | Ознайомити з анемометром   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Заняття на метеомайданчику</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Експеримент «Вітряні рукави»</li> </ul>   |
| Для чого потрібен барометр?   | Ознайомити з барометром, учити ним користуватися   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Заняття на метеомайданчику</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Практичні заняття з барометром</li> <li>• Виготовлення саморобного барометра із соснової шишки</li> </ul>                   |
| Які бувають годинники?        | Уточнити знання про годинники; ознайомити із сонячним годинником, учити визначати по ньому час | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Заняття на метеомайданчику</li> </ul>                           | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Спостереження за сонячним годинником «Хід часу»</li> </ul>  |

| Тема                                  | Завдання  | Форми роботи                             | Методи і прийоми                      |
|---------------------------------------|---|--|---------------------------------------|
| Як виміряти глибину сніжного покриву? | Ознайомити з приладом, який використовують для вимірювання глибини сніжного покриву | • Заняття-спостереження «Сніговий замет» | • Проблемна ситуація «Чому йде сніг?» |
| Що таке дощомір?                      | Ознайомити з приладом, який використовують для вимірювання кількості опадів         | • Заняття-експеримент                    | • Проблемна ситуація «Чому йде дощ?»  |

**Підпроект «Наш метеомайданчик»**

| Тема                                | Завдання   | Форми роботи  | Методи і прийоми   |
|-------------------------------------|--|---|--|
| Де прогнозують погоду для луганчан? | Ознайомити дітей зі справжньою метеостанцією, формувати уявлення про різноманітність приладів, які використовують для вивчення погодних явищ                       | • Відеоекскурсія метеостанцією Луганська  | • Демонстрація відеоматеріалів та слайдів про метеостанцію Луганська             |
| Ми — юні синоптики                  | Закріплювати знання про метеоприлади, формувати навички користування ними  | • Щоденні спостереження на метеомайданчику<br>• Фіксування результатів спостережень | • Практичне ознайомлення з метеоприладами<br>• Заповнення щоденника спостережень |
| Вартові погоди                      | Ознайомити з професією метеоролога (технік-спостерігач, агрометеоролог, аеролог, синоптик, гідролог, радіометеоролог) та різними напрямками діяльності метеоролога | • Розповідь<br>• Бесіда   | • Демонстрація фотографій, ілюстрацій  |

**Практичний етап**

*Завдання:*

- формувати у дітей уявлення — про залежність клімату в будь-якій точці планети від віддаленості від Сонця;
- про значення погоди у житті людини, рослинного і тваринного світу;
- про чотири сторони світу;
- виховувати інтерес до професії метеоролога.

*Зміст роботи:*

- ознайомлення дітей з приладами-помічниками — компасом, термометром, анемометром, барометром, снігоміром;

- організація на метеомайданчику систематичних спостережень за погодою.

**Діяльність вихователів:**

- проведення цільових прогулянок, занять, екскурсій, бесід;
- ознайомлення з художніми творами, енциклопедіями;
- облаштування куточків природи — виготовлення моделей «Пори року», «Вулкан», «Барометр із соснової шишки» тощо;
- організація дитячого експериментування з метою реалізації проекту відповідно до перспективного плану пошуково-дослідницької діяльності.

**Діяльність батьків:**

- виготовлення приладів-помічників;
- збирання інформації та матеріалів для забезпечення пошуково-дослідницької діяльності дітей;
- участь у проведенні занять, екскурсій.

**Діяльність дітей:**

- щоденне проведення спостережень за погодою у певній послідовності дітьми старших груп —
  - визначення температури повітря, ґрунту;
  - вимірювання температури води у басейні на території дошкільного закладу (у літню пору);
  - вимірювання кількості опадів за допомогою дощоміра, або глибини сніжного покриву (у зимову пору);
  - знімання показань барометра;
- визначення відносної оцінки швидкості, напрямку і сили вітру (вище або нижче, ніж учора) за допомогою анемометра, вітряного рукава, флюгера;
- занесення показань у щоденник спостережень (див. Таблицю);
- виставлення показань на стенді-календарі;
- визначення часу за сонячним годинником — визначають час і фіксують на скільки хвилин день збільшився або зменшився;
- прогнозування погоди на наступний день;
- повідомлення прогнозу погоди педагогам і дітям інших груп.

**Щоденник спостережень за погодою**

| Дата | Температура |      |        | Атмосферний тиск | Напрямок вітру | Швидкість вітру | Кількість опадів | Прогноз погоди | Фактична погода |
|------|-------------|------|--------|------------------|----------------|-----------------|------------------|----------------|-----------------|
|      | повітря     | води | ґрунту |                  |                |                 |                  |                |                 |
|      |             |      |        |                  |                |                 |                  |                |                 |

**Аналітичний етап**

*Завдання:*

- визначити результативність проекту.

*Зміст роботи:*

- аналіз результатів моніторингу рівня знань, умінь і навичок дошкільників протягом реалізації проекту.

Моніторинг рівня знань, умінь і навичок дошкільників протягом реалізації проекту показав, що у дітей значно **підвищився рівень розвитку пізнавальної сфери**, сформувалися практичні навички користування метеорологічними приладами і фіксації результатів спостережень. А відтак значно поліпшилися навички роботи з календарями спостережень.

Діти із захопленням виконували завдання, відгадували загадки, гралися, вчилися користуватися незнайомими метеорологічними приладами. У процесі проведення елементарних дослідів у них **з'явився інтерес до пошукової діяльності**, значно збагатився словник. Діти **набули досвіду ділового спілкування** з ровесниками та дорослими, у мовленні вони почали активно вживати складнопідрядні речення.

Аналіз результатів анкетування педагогів і батьків свідчить про розширення ерудиції вихователів у природничій сфері, підвищення їхньої мотивації до розвитку у дітей пізнавальної активності, а батьки впевнені, що їхні діти займаються цікавою і корисною справою.

*Від редакції:*

У журналі «Практика управління дошкільним закладом» постійно публікуються матеріали про організацію природного розвивального середовища на території дошкільного закладу. Зокрема у № 4/2011 можна ознайомитися зі статтею «Альпійська гірка у навчальному закладі»

## Святкуємо Міжнародний день театру

Театральне мистецтво — найдавніше і мабуть найголовніше, адже воно поєднує у собі майже всі види мистецтва, а актор впливає безпосередньо на душу глядача. Воно є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань і відкриттів дитини, ознайомлює її з духовними цінностями, розвиває емоційну сферу, примушує співчувати персонажам. Завдяки виставам дитина пізнає світ не лише розумом, а й серцем, улюблені герої стають зразками для наслідування. Тож 27 березня, у Міжнародний день театру, маємо слухну нагоду занурити дітей у його чарівний світ.

Дітям надзвичайно подобається театральне мистецтво, адже його основою є гра — провідний вид діяльності дошкільника. Вони із задоволенням граються, вчатьсь перевтілюватися у різні образи, пізнаючи світ, осягаючи і засвоюючи норми спілкування.

Найпростішим для молодших дошкільників є театр іграшок, які рухаються у супроводі художнього слова, співу, ніби оживаючи і викликаючи глибоке емоційно-естетичне співпереживання. Також найменшим буде дуже цікавим пальчиковий театр. Без будь-якої підготовки він дає змогу кожному лялькові одразу бути і ляльководом, і персонажем. Ляльок, що зображують головних героїв, можна купити, зліпити, зшити, склеїти з паперу або інших підручних матеріалів. Не потребує особливої підготовки і настільний театр. Діти не лише грають з лялькою, але і програють казку, створюють виставу. Її може показати і педагог, і діти. У такій формі театральної діяльності зазвичай за основу беруть народні казки. Для першого ознайомлення зі світом драматургії підйдуть готові набори, а надалі

дошкільники зможуть самостійно створювати з паперу та картону ляльок і декорації для сюжетів, які їх зацікавили.

Дітям **середнього та старшого дошкільного віку** до вподоби ігридраматизації. Вони залюбки відтворюють сюжети казок та оповідань, гарно запам'ятовують ролі, яскраво реагують на події. Гра допомагає розкрити духовний і творчий потенціал дитини, дає їй змогу самовиразитися. Діти стають розкутішими, вчатьсь розрізняти та усвідомлювати власні емоції та емоційні стани інших людей, засвоюють моральні та етичні норми, долають власні недоліки. Зауважте, дітям **середнього дошкільного віку** репертуар має запропонувати виховател. Також він допоможе визначитися і з акторами, розподілить ролі. Дошкільники ж старшого віку вже й самі можуть обрати твір, який вони хотіли б драматизувати, та визначитися з ролями. З **найстаршими дошкільниками** можна підготувати справжню театральну виставу. Але для цього потрібен час, щоб підготувати декорації, придбати або виготовити костюми і, звичайно ж, вивчити й гарно відрепетирувати виставу.

Дітей трьох-чотирьох років уже варто повести на виставу у справжній театр. Але потрібно належним чином підготуватися до цієї події. Для першого відвідування оберіть ляльковий театр, оскільки лялькові вистави порівняно короткі, й дитині легше буде зосередити увагу на невеликій сцені. Також не зайвим буде дізнатися про тематику вистави (краще, якщо її сюжет буде знайомий дітям) та на який вік її розраховано. Ознайомте майбутніх театралів з **правилами поведінки**. Згодом можна буде відвідувати дитячі драматичні театри.

Алла КОВАЛЕНКО,

завідувач дошкільного навчального закладу № 23 «Чипполіно», м. Сміла, Черкаська обл.

**Провідною діяльністю дитини дошкільного віку є гра. Граючись, дитина пізнає навколишній світ і формує свій внутрішній, вчиться перемагати і програвати. І що частіше дитина наслідує, переймає ігри, запропоновані дорослими у молодшому дошкільному віці, то активніше вона береться за створення своїх власних ігор — у старшому**

## Розвиток режисерської гри

Режисерська гра має величезне значення для розвитку дитини, зокрема розвитку її уяви, мислення, коментованого мовлення. Адже дитина у цій грі сама створює сюжет, здійснює його постановку та виконує всі ігрові ролі. Тому дорослі мають створити всі умови для розвитку режисерської гри у кожної дитини. Спостерігаючи за грою дітей, сприяючи розширенню тематики і змісту ігор, вихователі нашого дошкільного закладу дійшли висновку, що слід активніше стимулювати виникнення **нових тем і сюжетів** режисерських ігор.

Що ж для цього потрібно?

Однією з **основних умов розвитку режисерської гри** є створення відповідного предметно-ігрового середовища, зокрема наявність:

- індивідуального простору для гри дитини;
- відповідних дрібних іграшок і неігрових матеріалів.

Облаштований відповідно до певної тематики ігровий простір (макет реальних об'єктів) ми назвали ігровим полем для режисерської гри (*далі* — ігрове поле). Саме ігрове поле покликане спонукати дитину до ігор за певною тематикою.



### Ігрові поля для режисерських ігор

Для розвитку режисерських ігор вихователі створюють різні ігрові поля, добирають до них відповідні іграшки. Зокрема було створено ігрові поля:

- Спекотні країни;
- Космічні мандрівки;
- Подіум;
- Крок до зірок;
- Сім'я.



Ці ігрові поля, а також ігрові поля для ігор за мотивами народних та чарівних казок викликали найбільший інтерес у дітей.

Діти вигадують нові ігрові дії, створюють нові сюжети. Здебільшого діти граються самостійно або об'єднуються у пари для реалізації задуманого сюжету. Трапляється й так, що діти, які грають поряд у різні режисерські ігри, з часом об'єднуються у невеликі групи для спільної гри, у якій сюжети «зливаються», збагачуються і розширюються.

Усі ці ігри **спрямовані на творче перетворення дитиною предметного світу.** Перетворювальна діяльність виявляється у тому, що дитина може змінювати призначення того самого предмета залежно від задуму.

Такий підхід не просто цікавий сам по собі, а й важливий для розвитку перспективного погляду дитини на предмети, що її оточують.

### Значення іграшок у режисерських іграх

У режисерських іграх значення іграшок досить велике. Саме вони є **важливим елементом сюжетно-рольових взаємин у грі.** Дитина сприймає їх уживу, відчуває своє право керувати їхніми діями і разом із тим вчиться відповідати за їхні вчинки, закладаючи **моральні основи власної поведінки.**

Діти добирають ігрові матеріали відповідно до вигаданого сюжету. Найбільш уживаними у режисерських іграх є дрібні іграшки з кіндер-сюрпризів, а також саморобки і предмети-замістики. Щоб діти могли трансформувати ігрове середовище відповідно до динаміки режисерської гри, ми використовуємо **ігрові куби-трансформери.** З них у будь-який момент і у будь-якому місці діти можуть створити на ігровому полі різне обладнання для розгортання сюжету: меблі, транспорт, будиночки тощо. Дії заміщення і моделювання сприяють ефективному розумовому розвитку дітей.

Розроблена нами серія ігрових полів для розвитку режисерських ігор спонукає дітей до прояву ініціативи, креативності, сприяє розвитку активності дітей і створює умови для реалізації їхніх потенційних можливостей. Режисерські ігри довготривалі, цікаві і змістовні. Вони **дають дітям змогу реалізувати нові знання,** отримані на заняттях, усвідомити багатоплановість світу у системі взаємозв'язків і взаємозалежностей, набути практичного, пізнавального і творчого досвіду.

Ірина СУХЕНКО,

вихователь дошкільного навчального закладу № 256, м. Київ

Діти — природжені конструктори, дослідники і винахідники. Ці закладені природою задатки найшвидше реалізуються й удосконалюються у конструюванні. Адже саме у цьому виді діяльності діти мають необмежену можливість вигадувати і створювати свої побудови, конструкції, проявляючи зацікавленість, кмітливість і творчість. Вони на власному досвіді пізнають конструктивні властивості окремих деталей, можливості їх з'єднання, комбінування, оформлення. При цьому кожна дитина творить як дизайнер, засвоюючи під час творчого конструювання закони гармонії і краси

## Використання LEGO-конструювання в освітньому процесі ДНЗ

Конструктори LEGO — це цікавий матеріал, що стимулює дитячу фантазію, уяву і допомагає формувати моторні навички. Проте, хоча конструктори цього виду досить поширені та широко використовуються в освітній діяльності дошкільних закладів, теоретичні аспекти роботи з LEGO донині опрацьовано недостатньо.

Розпочавши минулого року роботу з конструктором LEGO Education, ми зрозуміли, що це — інноваційна технологія різнобічного розвитку дітей дошкільного віку. А ще — незамінний матеріал для стимуляції творчої діяльності дітей, адже вони люблять фантазувати, будувати та гратися.

### Тематичні набори LEGO Education

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 2, 3/2012)*

### Використання методу проектів у конструктивній діяльності

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 2, 3/2012)*

### Методика навчання дітей LEGO-конструювання

Методика навчання дітей LEGO-конструювання передбачає поступове ускладнення прийомів роботи. Так, діти четвертого року життя конструюють за показом вихователя або за зразком, попередньо збудованим педагогом. Ми вчимо дітей складати довгі і короткі стежинки, створювати сходинки різної висоти тощо.

Діти п'ятого року життя навчаються конструювати нескладні моделі з цеглинок та деталей — елементів споруд кон-



структора за зразком, за показом вихователя, за картинкою, за уявленням залежно від складності конструкції. На кожному занятті ми використовуємо завдання з конструювання двох типів: **обов'язкове завдання**, передбачене темою заняття, і **творче завдання** — дитина сама вирішує, що вона конструюватиме у межах теми заняття.

Застосовуючи диференційований підхід, організуємо **конструктивну діяльність за підгрупами**:

- діти, які систематично відвідують дитячий садок;
- діти, які часто хворіють.

Якщо перша підгрупа певне завдання виконує за уявленням, то друга це саме завдання може виконувати за показом вихователя або за зразком. У підгрупі зазвичай не більше шести осіб.

Теми занять з конструювання узгоджуємо з тематичним планом роботи. До кожного заняття **готуємо конспект та добірку дидактичних матеріалів**:

- *картки із зображеннями моделей*, які можна побудувати за допомогою елементів конструктора, які використовуються на цьому занятті;
- *картки послідовних дій* до кожної моделі;
- *картки з тематичними зображеннями*, що стимулюють розвиток творчої уяви дошкільників.

Після виконання обов'язкового завдання надаємо дітям час для самостійного конструювання. Діти вчаться творчо використовувати той самий набір деталей, створюючи інші конструкції.

Ми розробили пам'ятку для педагогів, яка містить основні вимоги до педагогічного супроводу конструктивної діяльності дітей (*див. Додаток 1*).

## Особливості роботи з конструктором LEGO SYSTEM

Необхідною умовою для початку роботи з конструктором LEGO SYSTEM є наявність схем послідовних дій. У процесі розвитку

конструктивних здібностей дітям доводиться розв'язувати **низку практичних проблем**: як будувати, чому так, а не інакше, у якій послідовності виконувати завдання тощо. Тому для роботи дітей за схемами послідовних дій **на початковому етапі ми підбирали нескладні моделі**. Це дитинчата свійських тварин: порося, лоша, теля. Навчившись виконувати завдання за простими схемами, діти й зі складнішими схемами зазвичай справляються самостійно.

На початковому етапі варто конструювати моделі за схемами, що **містять не більше 9–11 послідовних дій**. Адже діти п'ятого року життя не можуть сконцентрувати свою увагу на довгий час. Але таких схем у конструкторі LEGO SYSTEM зама-

### Принципи навчання дітей LEGO-конструювання:

- науковості
- системності
- наступності
- інтегрованості
- доступності
- практичності





ло. Тому ми **самостійно розробили низку схем послідовних дій до моделей «косатка», «риба-клоун», «черепашка», «жирафа».** Дітям, які впевнено і самостійно конструювали ці моделі, пропонували виконувати складнішу роботу. Це моделі «вівця», «кінь», «слон», схеми послідовних дій для яких є у конструкторі LEGO SYSTEM. Також самостійно розробили схеми послідовних дій для моделей «крокодильчик», «носоріг», «корова», «бик». Слід зауважити, що конструювати складні моделі на сьогодні може

незначна кількість дітей групи, що не дивно, адже вони розраховані на п'ятирічних дітей.

Під час роботи з конструктором LEGO SYSTEM у дітей розвивається наочно-дійове, образне та просторове мислення, образна та рухова пам'ять, вміння зосереджувати увагу. Вони вчаться порівнювати, узагальнювати, класифікувати.

Забезпечення диференційованого та індивідуального підходів у організації конструктивної діяльності

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 2, 3/2012)*

Інтеграція освітнього процесу

Конструктор LEGO Education цінний тим, що його можна **використовувати для вивчення різних розділів програми.** Тому цей конструктор ми використовуємо переважно на інтегрованих заняттях, які забезпечують захопливий процес навчання (див. Додаток 3). На таких заняттях ми формуємо у дітей **уявлення про навколишній світ, сенсорні основи сприйняття, технічні та зображувальні навички у конструкторській діяльності, навички елементарного орієнтування у просторі, розвиваємо дрібну моторику рук.** Діти вчаться слухати та розуміти звернення і розповідь педагога, відповідати на запитання, будувати речення з 4–6 слів, вести діалог. У них активно **збагачується словник, розвивається монологічне пояснювальне мовлення.** А ще — діти вчаться працювати у колективі, не заважаючи іншим, дружно гратися у спільні сюжетно-рольові ігри.

Ми ознайомлюємо наших вихованців з такими **математичними поняттями**, як ціле та частина, симетрія, послідовність, періодичність. Виховуємо у дітей **любов до природи**, дбайливе ставлення до представників рослинного і тваринного світу, бажання допомагати старшим, досягати спільного результату.

На кожному занятті обов’язково проводимо фізкультхвилинки, під час яких не лише **активізуємо рухову діяльність** дітей, а й вправляємо їх в інтонаційній виразності мовлення та у чіткій звуковимові. Улюбленими фізкультхвилянками дітей стали «Іжак у тумані», «Хто працює у нашому місті», «Вітерець листочки трусить» та ін.

#### Взаємодія з батьками

*(див. у повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 2, 3/2012)*

#### Результативність роботи з конструктором LEGO Education

Наш досвід свідчить, що робота з конструктором LEGO Education стимулює у дошкільників розвиток творчих здібностей, **забезпечує стійку мотивацію до отримання знань**, до пізнання нового. Конструюючи різні моделі з дрібних деталей за схемами послідовних дій, за картиною чи за уявою, **діти навчаються:**

- виконувати *популярну трудову діяльність*, створюючи моделі з деталей конструктора;
- *планувати свої дії* відповідно до поставленої мети;
- *свідомо контролювати поведінку* та узгоджувати свої дії з діями товаришів;
- *створювати конструкції високої якості*, міцні та естетично привабливі;
- *керуватися схематичною інструкцією* у своїй діяльності;
- *аналізувати результати своєї праці* та виправляти помилки.

У дітей формуються уявлення про сенсорні еталони, технічні навички конструктивної діяльності, навички орієнтації у просторі та на площині. Такі вміння і навички закладають **фундамент учбової діяльності** майбутніх школярів. Діти, що захоплюються конструюванням, відрізняються багатою фантазією і уявою, активним прагненням до творчої діяльності, бажанням експериментувати, винаходити. У них добре розвинене просторове, логічне, математичне, асоціативне мислення, пам’ять, що є **основною інтелектуального розвитку** і показником готовності дитини до навчання у школі.

**У повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 2, 3/2012 представлено такі додатки:**

- Освітній проект «Зоопарк»
- Пам’ятка для педагогів щодо організації роботи дітей з конструктором LEGO Education
- Картка діагностики конструктивних навичок з LEGO-конструювання (SYSTEM)
- Конспект інтегрованого заняття для дітей п’ятого року життя «Мешканці зоопарку»
- Рекомендації для батьків щодо організації роботи дітей з конструктором LEGO Education удома

**Олена САПРИКІНА,**

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, канд. пед. наук

**Олена МАРТИНЮК,**

вихователь дошкільного навчального закладу «Родзинка» Ясенівської селищної ради, м. Ровеньки, Луганська обл.

**Часто під час спілкування дошкільники стикаються з труднощами: не вміють звернутися до однолітків, домовитися з ними — підтримати розмову, адекватно висловити свою симпатію чи антипатію. Це призводить до проблем в особистісному розвитку, адже товариськість, уміння контактувати з однолітками — необхідна складова самореалізації дитини, її успішності у різних видах діяльності**

## **Інтерактивні методи навчання як засіб формування навичок мовленнєвої взаємодії старших дошкільників**

Формування навичок мовленнєвої взаємодії з однолітками набуває у старшому дошкільному віці неабиякого значення. Адже саме комунікативно-мовленнєвий розвиток зумовлює здатність старших дошкільників, розв'язуючи певні завдання під час пізнавальної, образотворчої, трудової діяльності, планувати свої дії, узгоджувати їх з партнерами та домовлятися з ними про спільні дії для досягнення бажаного результату. Високий рівень мовленнєвих досягнень дає дитині можливість реалізувати як соціальну, так і інтелектуальну активність у колі однолітків. Спрямованість на комунікацію, потреба і прагнення зрозуміти інших і бути зрозумілим їм змушують дошкільника будувати і перебудовувати мовленнєві висловлювання у таких повних формах, які забезпечують взаєморозуміння.

**Мовленнєві вміння** — це мовленнєві дії, що реалізуються на основі мовних знань і способів діяльності під час вибору і поєднання мовленнєвих операцій залежно від мети, ситуації спілкування і співрозмовника, з яким відбувається комунікація. Оволодіти такими вміннями означає навчитися правильно обирати стиль мовлення, підпорядкувати форму мовленнєвого висловлювання завданням спілкування, вживати найефективніші для поставленої мети і відповідних умов мовленнєві засоби спілкування (вербальні і невербальні).

**Мовленнєві навички** — це автоматизовані відповідно до певної мовної норми мовленнєві операції, які здійснюються несвідомо і слугують для вираження думок, намірів, переживань. Сформувати навичку означає забезпечити правильну побудову і реалізацію висловлювання. Ці операції неусвідомлені, тому виникає потреба у створенні умов для їх формування та реалізації.

**Мовленнєва взаємодія** — це об'єднання, координація і взаємозбагачення зусиль учасників спілкування для визначення, наближення та досягнення комунікативної мети мовленнєвими засобами. Мовленнєва взаємодія є важливою умовою ефективної організації навчальної діяльності дошкільників у процесі занять.

### Особливості та значення мовленнєвої взаємодії дітей

На думку російського психолога Олени Смирнової, мовленнєва взаємодія між старшими дошкільниками має низку суттєвих особливостей, що якісно відрізняють її від мовленнєвої взаємодії дітей з дорослими. Розмовляючи з дорослими, діти дотримуються певних норм висловлювань, намагаються вживати загальноприйнятні фрази і мовленнєві звороти. Вони більш-менш уважно слухають розповідь чи повідомлення дорослого, намагаються відповідати на його запитання, продовжувати розпочату з ним розмову.

Мовленнєва взаємодія дітей, насамперед, **відрізняється яскравою емоційністю**. Під час такого спілкування можна спостерігати майже десятиро більше експресивно-мімічних проявів і підкреслено яскравих виразних інтонацій, ніж у спілкуванні з дорослими. Спілкування дітей відрізняється нестандартністю, відсутністю жорстких правил і норм. З однолітками діти використовують несподівані, непередбачувані фрази, слова, поєднання слів і звуків. Їм важливіше висловитися самим, ніж слухати товариша, вони перебивають одне одного, кожен розповідає про своє, відповіді і висловлювання співрозмовника не завжди беруться до уваги.

**Під час спілкування з однолітками дитина вчиться виражати себе**, свої бажання, настрій, керувати іншими, налагоджувати взаємини. У ході такої взаємодії у дитини складається образ світу й образ власного Я. Тому дуже важливими є ефективна організація і керівництво такою взаємодією з боку вихователя.

### Методичні рекомендації щодо організації мовленнєвої взаємодії

Організовуючи спілкування дошкільників, педагог, як вважає відомий психолог Олена Кононко, має вчити дітей дотримуватись основних правил позитивного спілкування та взаємодії:

- *розмовляти мовою партнера* — учасники взаємодії мають спілкуватися між собою знайомою, доступною, зрозумілою всім мовою;

Правила позитивного спілкування та взаємодії

- *поважати партнера, підкреслювати його значущість*, адже базовими потребами кожної дитини є потреба у визнанні, прийнятті та повазі — проявляти повагу до однолітка слід щиро й у різні способи (брати до уваги його пропозиції, враховувати його знання і можливості, надавати право вибору, схвалювати його досягнення тощо);
- *підкреслювати спільне* — «ми з тобою схожі» (єдність інтересів, цілей, завдань, планів, думок, точок зору партнерів зі спілкування);
- *проявляти інтерес до проблем партнера* — інтерес має бути явним, тобто вираженим за допомогою слів, дій, учинків, адже байдужість до товариша гальмує конструктивне спілкування.

При цьому педагог, насамперед, має бути сам взірцем для дітей. Проте лише спілкування з однолітками створює умови для мовленнєвої творчості та прояву індивідуальності кожної дитини.

Інтерактивні  
методи  
навчання

Щоб мовленнєва взаємодія дітей була ефективною, педагог має створити умови для розвитку комунікативних навичок вихованців. Однією з таких умов є інтерактивне навчання дошкільників — активне використання в освітньому процесі інтерактивних методів навчання.

**Інтерактивні методи** — це способи цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії, що забезпечують оптимальні умови розвитку дітей. Існує низка інтерактивних методів, спрямованих на формування навичок мовленнєвої взаємодії (див. Додаток 1). Характерними особливостями цих методів є:

- оптимальна активізація дітей;
- спільна діяльність вихователя та дітей у режимі рівноправного спілкування;
- створення умов для переживання успіху кожним учасником педагогічної взаємодії;
- обов'язкова рефлексія процесу навчання і виховання — осмислення доцільності обраних завдань, форм роботи, способів діяльності, причин невдач або досягнення цілей тощо.

Вихователі дошкільного закладу для розвитку мовленнєвої взаємодії широко застосовують мовленнєві вправи з використанням різних інтерактивних методів (див. Додаток 2). Такі вправи проводять не лише на заняттях, а й під час різних режимних процесів. Ігрова форма спонукає дітей до активності та мовленнєвої творчості, дає змогу створити умови, за яких старші дошкільники швидко набувають необхідного майбутнім школярам досвіду комунікативної діяльності.

**У повній версії статті у журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 8/2011 представлено такі додатки:**

- Інтерактивні методи роботи з дошкільниками
- Мовленнєві вправи з використанням різних інтерактивних методів

## Рекомендуємо також ознайомитися з такими публікаціями журналу

### ІНВАРІАНТНА СКЛАДОВА

#### Особистість дитини

*Тетяна ГУРЛЄВА*  
Виховуємо відповідальність  
у дошкільників. .... 5/2012

*Олена ПОЛОВІНА*  
Формування емоційного досвіду  
дошкільника засобами казки .... 2/2012

*Олена ПАХАРЬ*  
Оцінка психічного розвитку дітей у  
дошкільному закладі ..... 12/2011

*Ольга ЄЛЬЦОВА, Наталія ГОРБАЧЕВСЬКА,  
Алла ТЕРЕХОВА*  
День доброти. Сценарій свята .... 12/2011

*Тетяна ОСИПЕНКО*  
Здоров'язбережувальні технології  
у дошкільному  
навчальному закладі ..... 6/2011

*Леся ВОВЧИК-БЛАКИТНА*  
Обдарованість як норма дитячого  
розвитку ..... 5/2011

*Антоніна ЗАЙКА, Наталія ЛИМАРЕНКО*  
Навчання дошкільників елементів  
самострахування під час занять  
фізичними вправами ..... 3/2011

*Валентина НИКАНОРОВА, Марина  
ПОНОМАРЕНКО*  
Творчі здібності дітей на кінчиках  
їхніх пальців ..... 2/2011

#### Дитина в соціумі

*Катерина ЄГОРУШКІНА*  
Казкотерапія як інструмент  
психолога та педагога ..... 2/2012

*Олена КОНОНКО*  
Соціально-психологічна безпека  
дошкільника: суть та умови ..... 12/2011

*Олена СИНИЦЯ*  
Толерантність  
як складова соціальної  
компетентності ..... 7/2011

*Юрій САВЧЕНКО*  
Статеве виховання та статева  
просвіта дітей дошкільного  
віку ..... 5/2011

#### Дитина в природному довкіллі

*Ганна БЕЛЕНЬКА*  
Екологічна казка у житті  
сучасної дитини. .... 2/2012

*Геннадій ШЕЦКІН*  
Перші дослідження ..... 10/2011

*Тетяна НОСАЧОВА*  
Екологічне виховання дітей  
старшого дошкільного віку ..... 6/2011

*Ірина МОЛЧАНОВА*  
Технологія ознайомлення  
дошкільників з явищами  
неживої природи. .... 6/2011

#### Дитина у світі культури

*Наталія СИРОТИЧ*  
Мова мистецтва або  
використання методів  
арт-терапії у роботі  
з дітьми раннього віку. .... 12/2011

*Ольга КОЛЕДА*  
Ляльковий театр своїми руками .. 9/2011

*Галина ВЛАСЕНКО*  
Ознайомлення дошкільників  
з мистецтвом оригамі ..... 2/2011

*Тетяна МІТРЮКОВА*  
Конструювання з паперу  
як вид дитячої творчості ..... 2/2011

**Гра дитини**

*Алла БУРОВА*  
Організація ігор-драматизацій  
з дітьми старшого дошкільного віку  
в дошкільному навчальному  
закладі ..... 9/2011

*Ірина БОДРАЧЕНКО*  
Створення театру в дитячому  
садку ..... 9/2011

*Анжела ПАЗУХА*  
Використання недирективної  
ігрової терапії у психокорекційній  
роботі з дітьми..... 2/2011

*Марія ГАЛЯПА, Надія РУДНІК*  
Розвиток інтелектуальних  
здібностей дошкільників  
в ігровеці розвивальних ігор ..... 8/2010

**Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі**

*Ірина КАРАБАЄВА*  
Активно-пізнавальне ставлення  
до навколишнього світу  
дитини дошкільного віку ..... 1/2012

*Світлана КЛИМЕНКО*  
«Кулінарна» математика для батьків  
та їхніх дітей ..... 11/2011

*Світлана ЛАДИВІР*  
Дитина пізнає світ ..... 10, 11/2011

*Інна КІНДРАТ*  
Ознайомлення дошкільників  
з просторовими відношеннями.... 10/2011

*Вікторія КОВАЛЬ, Зінаїда БРЕЖКО*  
Програма «Впевнений старт»  
як орієнтир формування  
готовності до навчання у школі... 9/2011

**Мовлення дитини**

*Лана ЧЕРНИШОВА*  
Поміркуймо над казкою ..... 2/2012

*Тамара ПИРОЖЕНКО*  
До перлин народної мудрості ..... 8/2011

*Лана ЧЕРНИШОВА*  
Розвиваємо мовлення малюків ... 8/2011

*Алла ГОНЧАРЕНКО*  
Аспекти розвитку мовленнєвої  
особистості  
у ранньому дитинстві ..... 6/2010

*Галина ДЖЕМУЛА*  
Про деякі вправи з розвитку зв'язного  
мовлення..... 3/2010

*Жанна КУЧЕРЕНКО*  
Інтерактивні технології розвитку  
мовлення дітей  
дошкільного віку ..... 3/2010

**ВАРІАТИВНА СКЛАДОВА****Комп'ютерна грамота**

*Любов ЛЕПІЛОВА*  
Друг пізнається в біді. Сценарій лялькової  
вистави для дітей  
старшого дошкільного віку ..... 1/2012

*Олена ГАВРИЛЕНКО*  
Навчання дітей дошкільного віку  
основ комп'ютерної  
грамотності ..... 1/2010

**Іноземна мова**

*Олена НЕМЕНУЩА*  
Навчаємо англійської мови  
граючись! ..... 1/2012

**Шахи**

*Тамара ПЛАХТІЙ*  
Навчаємо дошкільників гри  
у шахи ..... 2/2011

*Ірина ЖУКОВСЬКА*  
Турнір «Шаховий король» ..... 2/2011

**Хореографія**

**Див. журнал «Музичний керівник»**  
*Катерина ОХРЕМЕНКО*  
Хореографічний етюд  
«Ритмічний танок» для дітей  
молодшого дошкільного віку ..... 7/2012



## Вихователь-МЕТОДИСТ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Щомісячний спеціалізований журнал  
СПЕЦВИПУСК, 2012

Виходить з серпня 2008 року

Видається за підтримки Міністерства освіти  
і науки, молоді та спорту України

Засновник і видавець  
ТОВ «Міжнародний центр фінансово-  
економічного розвитку — Україна»  
www.mcfcr.com.ua

Генеральний директор  
Артем Тєпляков  
aTeplyakov@mcfcr.com.ua

Керівник напрямку «МЦФЕР:Освіта»  
Наталія Лисенко  
nLysenko@mcfcr.com.ua

Головний редактор  
Наталія Савінова  
nSavinova@mcfcr.com.ua

Редактор-експерт  
Олександр Рудіч

Випусковий редактор  
Наталія Акімова  
nAkimova@mcfcr.com.ua

Дизайн та верстка  
Юлія Карась

Департамент освітніх програм  
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06  
seminar@mcfcr.com.ua

Відділ реклами  
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06  
reklama@mcfcr.com.ua

Відділ передплати  
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06  
peredplata@mcfcr.com.ua

Менеджер з персоналу  
cv@mcfcr.com.ua

Поштова адреса редакції  
ТОВ «МЦФЕР-Україна»  
вул. М. Раскової, 11-А, а/с 170,  
Київ, 02660  
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06

Редакція не несе відповідальності  
за зміст рекламних матеріалів.  
Позиція редакції може не збігатися  
з позицією автора.

Передрук матеріалів журналу  
«Вихователь-методист дошкільного  
закладу», будь-яке їх цитування,  
публікація їх анотованих оглядів  
допускаються лише з письмового дозволу  
Видавця.

Свідоцтво про державну реєстрацію  
друкованого засобу масової інформації:  
серія КВ №14139-311ОР від 21.05.2008

Підписано до друку 02.08.2012.  
Формат 84 × 108 1/16. Папір офсетний.  
Наклад 17 100 прим. Замовлення № 2957

Надруковано в друкарні  
ТОВ «Видавничий Будинок  
«Аванпост-прим»,  
вул. Сурикова, 3, корпус 3, Київ, 03035

Журнал розповсюджується лише  
за передплатою, яку можна оформити  
у редакції, усіх відділень зв'язку  
та передплатних агенцій вашого міста.

Передплатні індекси у Каталогі  
видань України:  
37237 — помісячна передплата  
37847 — комплект «Зразковий  
дошкільний заклад»

© ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012

## ЧИТАЙТЕ У ЖУРНАЛІ «ВИХОВАТЕЛЬ-МЕТОДИСТ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ»

### Індивідуалізація в освітньому процесі

Нині особистісно-орієнтований підхід є головним чинником успішності освітнього процесу в дошкільних закладах. Упровадити цей підхід можливо лише за умови ретельного вивчення відмінностей у розвитку і діяльності кожної дитини, розроблення варіативних освітніх програм, залучення батьків до освітнього процесу, підвищення компетентності педагогів у цьому напрямі. Педагог має знати чинники, які впливають на індивідуальний розвиток кожної дитини, та шляхи реалізації особистісно-орієнтованого підходу у різних видах діяльності дитини: ігровій, творчій, учбовій, трудовій, комунікативній тощо

### Дидактична гра і система Марії Монтессорі

Вивчення системи Марії Монтессорі спонукає багатьох педагогів переглянути зміст традиційної педагогічної діяльності та реорганізувати її відповідно до засад Монтессорі-педагогіки. Зокрема, і традиційна дидактична гра — багатофункціональний і незамінний засіб при навчанні дошкільників — може стати стимулом до самостійної освітньої діяльності дітей, не обмежуючи їхню свободу у процесі розвитку і навчання. Адже, захопившись грою, діти навіть не помічають, що освоюють нові знання та вдосконалюють попередні, користуються здобутими вміння й навички у повсякденні

### Малювання піском

«Ми всі здатні творити дива. Не треба бути чарівником, щоб змінювати світ. Він повернеться до вас абсолютно іншою стороною, якщо ви відкриєте своє серце іншим людям», — зазначає художниця Ксенія Симонова, пісочна анімація якої перетворюється на справжню виставу. Виявляється, пісочна анімація дошкільників — це реально. Під керівництвом дорослих вони швидко оволодівають технікою пісочної анімації і створюють чудові картини. Малювання піском не лише дарує естетичну насолоду, а й позитивно впливає на розвиток просторових уявлень, дрібної моторики рук, координацію, пластику, перебудову образно-логічного мислення тощо